

Видання 2019–2021 років для молодшого та середнього шкільного віку

ЖИВІ ПИСЬМЕННИКИ

БАТЬКАМ

ПЕРЕДМОВА

«Живі письменники. Батькам» — це частина спеціально розроблених фахівцями інструментів для заохочення дітей до читання в межах всеукраїнської акції #ЖивіПисьменники, започаткованої Українським інститутом книги та проектом «BaraBooka» у 2019 році. Посібники, видані ГО «Смарт Освіта», доповнюють картину живого світу сучасної національної літератури для дітей та підлітків, представленої також циклом відеороликів про письменників та методичними розробками для уроків <https://cutt.ly/UTHE0Xq>, «Каталогом сучасних авторів» <https://cutt.ly/fTHR0rR>, виданням для освітян «Живі письменники. Дошкілля» та безліччю матеріалів на сайті barabooka.com.ua.

Чому саме «живі»? Тетяна Стус, авторка ідеї акції #ЖивіПисьменники, каже: «У бурхливий час соціальних та політичних пертурбацій дуже важливо дати дітям відчуття стійкості, ґрунту під ногами, впевненості в сьогодні, з якої вони вибудовуватимуть баланс власного майбутнього. Читаючи в школі переважно твори минулого та позаминулого століть, діти мусять постійно «вдягати» на себе соціальні та психологічні шаблони своїх пращурів — людей, для яких шлях від Сяну до Дону тривав не години, а тижні; інформація не вимірювалася навіть кілобайтами, не кажучи про терабайти; будь-яка точка світу не була на відстані екрана. Ті шаблони переважно не відповідають і віковим потребам, не додають емоційної стабільності чи досвіду, на якому варто будувати актуальні моделі життя. Читаючи твори сучасних авторів, з якими можна запросто поспілкуватися в соцмережах та почути їхні голоси на уроці, діти отримують важливе підтвердження, «дозвіл» на життя тут і тепер — у цьому столітті, у цій цивілізації, на цій території, з реальними однолітками й дуже знайомими ситуаціями».

У попередньому виданні «Живі письменники. Батькам» <https://cutt.ly/wTHTv3r> експертки запропонували 50 книжок для дітей молодшого шкільного віку, виданих з 2014 до початку 2020 року. Там подано короткі описи творів, коментарі психолога й поради щодо спілкування та ігор з дітьми довкола прочитаного. Там же є детальний опис рівнів читачької компетентності (стор. 8). Нині пропонуємо другий посібник для батьків, і тепер він розповідає про нові видання — від квітня 2020 до жовтня 2021 року — та складається з двох частин: пропозицій для читання 1) дітям молодшого шкільного віку і 2) молодшим підліткам, дітям середнього шкільного віку.

До кожної книжки є поради від психологині Світлани Ройз та пропозиції щодо взаємодії з творами від експерток — фахівчинь із дитячого та підліткового читання. Наприкінці посібника є додаткові поради від учительок-практиків про організацію читання.

Як обирали книжки? Щоб укласти довгий список, експертки розглядали видання винятково українських авторів, видані українською мовою, й дотримувалися таких підходів:

- рівномірна присутність різних жанрів, тем, рівнів читачької компетентності та гендерної належності авторів і персонажів;
- тексти мають бути придатні до сприймання (читання, осмислення, обговорення) якнайширшим колом читачів;
- твори мають відповідати віку читачької аудиторії та читачькій компетентності;
- спосіб та матеріал осмислення проблематики твору мають відповідати потребам, запитам і цінностям цільової аудиторії та її психологічним особливостям;
- художнє оформлення повинне відповідати віковим особливостям читачів;
- задля ширшої представленості письменників один автор може бути в списку не більше двох разів;
- ілюстрації, оформлення або текст повинні не містити гендерних стереотипів та дискримінації.

Довгий список формувався на підставі інформації про вихід книжок із відкритих джерел, списків літературних та книжкових відзнак і рейтингів упродовж зазначеного часу, рекомендацій експерток, а також спеціально розробленого опитувальника читачів сайту НУШ. Відповідно до голосування, 30 видань увійшло до першої частини посібника (розміщені за зростанням читачької компетентності), 20 видань — до другої (розміщені в алфавітному порядку). Експертки, чиї книжки потрапили до довгого списку, не мали права голосувати за них.

Запрошуємо до приємної книгомандрівки та зичимо затишного родинного читання!

Ваші Український інститут книги,
ГО «Смарт Освіта», «BaraBooka»
та Лабораторія дитячого читання
НЦ «Мала академія наук України»

НАД ПОСІБНИКОМ ПРАЦЮВАЛИ:

Керівниця проєкту

Тетяна Стус, письменниця, дитяча психологиня, керівниця Лабораторії дитячого читання НЦ «Мала академія наук України», громадська активістка промоції дитячого й підліткового читання та реформування шкільної літературної освіти, засновниця й керівниця проєкту «BaraBooka. Простір української дитячої книги».

Експертки

Марія Артеменко, дитяча письменниця, методистка Лабораторії дитячого читання НЦ «Мала академія наук України», експертка проєкту «BaraBooka. Простір української дитячої книги», членкиня журі літературних конкурсів і премій («ТОП БараБуки», «Еспресо. Вибір читачів», «Читай-пиши» Благодійного фонду Сергія Жадана та ін.), літературна оглядачка.

Ольга Купріян, письменниця, фахівчиня з дитячого читання, редакторка проєкту «BaraBooka. Простір української дитячої книги», методистка лабораторії дитячого читання НЦ «Мала академія наук України».

Діана Мельникова, дитяча письменниця, учителька української мови й літератури Новопечерської школи, членкиня журі літературних конкурсів і премій («Напишіть про мене книжку», «Еспресо. Вибір читачів» та ін.).

Анастасія Музиченко, письменниця, експертка з дитячого читання в «BaraBooka. Простір української дитячої книги», літературна оглядачка, методистка лабораторії дитячого читання НЦ «Мала академія наук України».

Ганна Остапенко, співавторка підручників «Я досліджую світ», «Українська мова та читання» для НУШ, співавторка курсу «Уроки доброчесності» для 3–4 класів, методистка альтернативної школи «Соняшник», головна редакторка журналу «Джміль», тьюторка, ведуча міжнародних сімейних проєктів, мама чотирьох дітей.

Світлана Ройз, психологиня, дитяча письменниця, авторка та тренерка освітніх проєктів з дитячої психології для батьків, психологів, медиків і педагогів, авторка ресурсних проєктів для вчителів, керівниця психологічної студії.

Ольга Сілакова, літературознавиця, фахівчиня з дитячого читання, кураторка бібліопросторів проєкту «BaraBooka. Простір української дитячої книги», методистка Лабораторії дитячого читання НЦ «Мала академія наук України».

Анна Третяк, літературознавиця, літературна критикиня, експертка з дитячого читання, головна редакторка сайту «BaraBooka. Простір української дитячої книги», методистка Лабораторії дитячого читання НЦ «Мала академія наук України».

Проєктна менеджерка від ГО «Смарт освіта»

Наталія Єлісеева

Проєктна менеджерка від ДУ «Український інститут книги»

Анастасія Ярошик

Дизайнери та верстальники

Олена та Роман Марчишини

Авторка малюнка на обкладинці

Альона Ястремська

Редактори

Вікторія Топол
Роман Трифонов

Цей посібник та інші матеріали Акції #ЖивіПисьменники — у вільному доступі [на сайті](#).

Для мене велика радість і честь — познайомитися з такою кількістю книжок сучасних українських авторів. І дуже сподіваюся, що всі запропоновані тут книжки стануть для дітей і для вас знахідкою та здобутком.

Український інститут книги — державна установа при Міністерстві культури та інформаційної політики України, покликана формувати держполітику в книжковій галузі, популяризувати книгочитання в Україні, підтримувати книговидання, стимулювати перекладацьку діяльність, популяризувати українську літературу за кордоном.

На шляху до формування читацьких пристрастей важливий вибір «своєї» книжки, особливо змалечку, коли тільки знайомишся з літературою. Маючи в Україні різноманіття сучасного, прогресивного дитліту, ми відчуваємо обов’язок допомогти дорослим обрати найкраще для інтелектуального дозвілля дітей. Адже книгочитання — це про інтелект, а з нашим посібником та іншими матеріалами акції художні образи книжок і їхніх авторів стають ще й інтерактивними, а отже — ближчими, цікавішими, конкурентнішими. Ми боремося за читача змалку!

«Смарт освіта» — активна громадська організація, що постала на хвилі реформи «Нова українська школа», яка ціннісно збігається з нашим баченням. Ми віримо, що освіта має бути дитоницентричною, практикоорієнтованою, сучасною та інноваційною. Й що пізнання та освіта — це ключ до щастя мільйонів людей. Зокрема й наших дітей.

Серед напрямів роботи «Смарт освіти» — комунікація змін в освіті через сайт НУШ, розвиток педагогіки партнерства в школах, розроблення уроків і навчальних курсів (про доброчесність, медіаграмотність, COVID-19 тощо), навчання вчителів педагогічних методик, посилення їхньої спроможності проводити дистанційне навчання і, звісно, популяризація читання серед дітей.

Медіа nus.org.ua («Нова українська школа»), створене 2017 року ГО «Смарт освіта» в партнерстві з МОН, інформує про перебіг реформи та новації в освіті, аналізує найкращі освітні практики в Україні та за кордоном, дає експертні відповіді на важливі запитання педагогів, освітніх управлінців і батьків учнів, комунікує з читачами, заглиблюється в складні теми й пояснює їх простими словами.

«BaraBooka. Простір української дитячої книги» — перший український універсальний інформаційний ресурс про літературу для дітей та юнацтва. Проект підтримки дитячого читання спрямований на широке коло читачів: від батьків і дітей, які вже можуть самі вирішувати, що почитати, до фахової спільноти науковців, педагогів і бібліотекарів. У центрі уваги БараБуки — вітчизняні автори, ілюстратори й перекладачі. На сайті можна дізнатися про новинки книговидання для дітей і прийоми заохочення до читання, а також почитати інтерв’ю з письменниками, ілюстраторами, психологами й дітознавцями. БараБука проводить невіртуальні зустрічі про книжки та дитяче читання з 2013 року як онлайн, так і на найголовніших літературних та освітніх майданчиках країни. Із 2018-го допомагає класним рукописам стати книжками, а з 2019-го разом з Українським інститутом книги робить проекти акції #ЖивіПисьменники.

Національний центр «Мала академія наук України» — лідер позашкільної освіти для дітей і викладачів. Організація працює під егідою ЮНЕСКО, має статус Академії «Copernicus» і членство в MILSET, IFIA, ASPAC, ASTC та Ecsite, співпрацює з NASA, CERN, Argonne National Laboratory, Francis Crick Institute та іншими міжнародними інституціями. МАН організовує наукові школи та гуртки, допомагає учням запускати свої стартапи та брати участь у всеукраїнських і міжнародних конкурсах та олімпіадах. Школам допомагає створювати наукові гуртки, знаходити методичні матеріали, підвищує кваліфікацію вчителів і пропонує консалтинг з укомплектування лабораторій. МАН — це й інтерактивні освітні простори, що заохочують дітей вивчати науки, зокрема, бізнес-інкубатор «Ukrainian Future» та Музей науки на ВДНГ.

ЗМІСТ

Передмова	2
Книга — це досвід, опора і провідник	4

Розділ 1

Сашко Дерманський. «Лімерики»	10
Читацька компетентність: 1 #вірші #гумор #мовні_ігри #місто #тварини #подорожі #історія	

Олеся Мамчич. «Як правильно ревіти?»	11
Читацька компетентність: 1 #гумор #вірші #пригоди #емпатія #емоції #фантазія	

Грася Олійко. «Історія, яку розповіла Жука»	12
Читацька компетентність: 1 #емпатія #тварини #родина #пригоди #екологія #емоції #сім'я #відповідальність	

Надія Степула. «Петрик і фонтани»	13
Читацька компетентність: 1 #емоційний_інтелект #інклюзія #аутизм #унікальність #різниця #емпатія #школа	

Анна Третяк. «Про трьох відважних лицарів»	14
Читацька компетентність: 1 #пригоди #сімейне_читання #дружба #стосунки_з_батьками #емоційний_інтелект #фантазії #пригоди #сім'я #гендерні_ролі	

Іра Бова. «Хаппі та її суперсила»	15
Читацька компетентність: 1-2 #казка #стосунки #тілесність #дорослішання #емпатія #пошук_себе #інтернет #безпека #друзі #секс #правила	

Ольга Купріян. «Кісточка оливи»	16
Читацька компетентність: 1-2 #історія_України #дружба #місто #пригоди #емпатія #подорожі #сім'я #традиції #емоційний_інтелект #сімейне_читання #пошук_себе	

Ліна Максимук, Ірина Голодюк, Марина Старик, Наталія Соболевська. «Козаки правлять країною»	17
Читацька компетентність: 1-2 #козаки #історія #Україна #воркбук #патріотична_література #культурологія	

Григорій Фалькович. «Пароплави і кити»	18
Читацька компетентність: 1-2 #вірші #природа #дружба #тварини #гумор #емоції	

Олександр Шатохін. «Чи легко жити циклопам?»	19
Читацька компетентність: 1-2 #гумор #дружба #талант #інклюзія #емоційний_інтелект #книжка-картинка #сімейне_читання #інклюзія #різність #цінності #людяність	

Марія Артеменко. «Стріла степу»	20
Читацька компетентність: 1-3 #природа #дружба #тварини #історія #дорослішання #Україна #дівчатка #пригоди	

Світлана Ройз. «Таємниця життя та смерті»	21
Читацька компетентність: 1-3 #смерть #сімейне_читання #страхи #емоції #сім'я #складні_теми	

Катерина Єгорушкіна. «Історії Хоробриків з Горішкових плавнів»	22
Читацька компетентність: 1-4 #емоційний_інтелект #дорослішання #тварини #сімейне_читання #школа #стосунки_з_ровесниками #страхи #емоції #страхи #адаптація #сім'я	

О.Луцевська, В.Вздульська. «Котигорошка. Заплутані казки»	23
Читацька компетентність: 1-4 #казка #фольклор #герої #тварини #гумор #дружба #пригоди #Україна #фантазія	

Романа Романишин, Андрій Лесів. «Куди і звідки»	24
Читацька компетентність: 1-4 #наука #емоційний_інтелект #пригоди #пошук_себе #історія #відкриття #екологія #дослідження #прогрес	

Світлана Тараторіна. «Оця Марія звірів малювала»	25
Читацька компетентність: 2 #професія #мистецтво #пригоди #пошук_себе #біографії #гумор #історія #талант	

Олеся Кешеля-Ісак. «Непосидючка, який любив бігати»	26
Читацька компетентність: 2-3 #родина #пошук_себе #пригоди #емпатія #спорт #різниця #талант #емоції #стосунки	

Юрій Нікітінський.
«Апокаліпсис: 40 правил виживання 2021» 36
Читацька компетентність: 3-4
#гумор #страхи #жахастики #комікс #екологія
#безпека #здоров'я #емоції

Аліна Штефан.
«Лу — ветеринарка» 37
Читацька компетентність: 3-4
#гумор #дружба #місто #пригоди #стосунки_з_ровесниками
#повість #професії #тварини #екологія #сім'я #брати_сестри
#волонтерство

Сергій Лоскот.
«Чубзики» 38
Читацька компетентність: 4
#пригоди #тварини #гумор #мандри #дружба
#емоційний_інтелект

Мія Марченко.
«Майка Паливода обирає професію» 39
Читацька компетентність: 4
#гумор #пошук_себе #стосунки_з_батьками #різноманітність
#стосунки_з_ровесниками #емоційний_інтелект #дружба
#школа #сім'я #брати_сестри #гендерні_ролі #вибір
#блогерство_дорослих #фантазії #авторитетність_дорослих

Розділ 2

Володимир Аренев.
«Сапієнси» 41
Рекомендований вік: 10+
#пригоди #герої #фантастика #мандри #космос #дружба
#родина #емоційний_інтелект #гумор #різноманіття
#зв'язок_поколінь #тема_війни #школа

Кирило Безкоровайний.
«Моя подруга з темної матерії» 42
Рекомендований вік: 10+
#наука #космос #дружба #емоційний_інтелект
#родина #дорослішання #нонфікшн #фантазія

Валентина Захабура.
«Лепрекони» 43
Рекомендований вік: 13+
#гумор #дружба #місто #пригоди #емпатія #школа
#толерантність #домагання

Марина Кафтан.
«Історія брехні. Як ми обманюємось» 44
Рекомендований вік: 13+
#конфлікти #містика #нонфікшн

Ольга Купріяна.
«Мирослава та інші з двору» 45
Рекомендований вік: 10+
#гумор #дружба #місто #пригоди #емпатія

Анастасія Левкова.
«Спільна мова. Як народжуються і живуть слова» 46
Рекомендований вік: 13+
#мова #нонфікшн #історія_України #патріотична_література
#посібник #підлітки #Україна #українська_мова
#стилі_мови #енциклопедія #розвиток #культура

Оксана Луцевська.
«Скелет без шафи» 47
Рекомендований вік: 10+
#стосунки #булінг #тілесність #дорослішання #емпатія
#пошук_себе #родина #наука #захист_себе, #переселенці
#дружба #школа #самотність #блоги #авторитетність #хобі

Наталка Малетич.
«Леся. Мандрівний клубочок» 48
Рекомендований вік: 11+
#мистецтво #стосунки #емоційний_інтелект #пошук_себе
#історія #біографії #патріотизм #сім'я #талант #унікальність

Настя Мельниченко.
Серія книжок про дітей «3 Хрулів на Сулі» 49
Рекомендований вік: 13+
#пригоди #мандрівка #дружба #родина #стосунки
#емоційний_інтелект #дорослішання #історія #Голодомор
#СРСР #переселенці #кримські_татари #депортація #репресії

Міхаліцина Катерина, Станіслав Дворницький.
«Реактори не вибухають. Коротка історія
Чорнобильської катастрофи» 50
Рекомендований вік: 14+
#екологія #технології #Україна #нонфікшн

Настя Музиченко.
«Загублені в таборі» 51
Рекомендований вік: 10–13 років
#родина #дружба #стосунки_з_батьками
#стосунки_з_ровесниками #дорослішання
#пригоди #фентезі #повість

Олександра Орлова.
«Ключ до всіх дверей» 52
Рекомендований вік: 12+
#містика #кохання #стосунки_з_ровесниками #школа

Тетяна Постава.
«Листи з пошти на маяку» 53
Рекомендований вік: 8–14 років
#родина #дружба #стосунки #пригоди #подорожі #природа
#емоційний_інтелект #дорослішання #сім'я #фантазія #емоції
#переїзд #переселенці #країни #брати #сестри #смерть

Анна Просветова.
«13 ключів для розуміння себе,
свого оточення та своїх стосунків» 54
Рекомендований вік: 12 років
#стосунки #тілесність #дорослішання #емпатія
#пошук_себе #сексуальність #дівчата
#кохання #впевненість #дружба #булінг

Тетяна Рубан.
«На північ від кордону» 55
Рекомендований вік: 13–14 років
#війна #родина #стосунки з батьками #дорослішання #пошук_себе
#роман #пригоди #історія #талант #патріотизм #сім'я #розлучення
#вибір #бути_собою #відданість #гідність #кохання

Марія Сердюк.
«Як відкрити ресторан» 56
Рекомендований вік: 10–14 років
#професії #пошук_себе #профорієнтація #кулінарія
#посібник #ресторан #бізнес #хобі #мрія

Галина Ткачук.
«Книжка про сміття» 57
Рекомендований вік: 10+
#екологія #нонфікшн #гумор #наука #сорткування
#відповідальність

Наталія Ясіновська.
«Українка по-американськи» 58
Рекомендований вік: 12+
#пошук_себе #стосунки_з_батьками
#стосунки_з_ровесниками #школа

Наталія Ясіновська.
«Любов, дідусь і помідори» 59
Рекомендований вік: 13+
#родина #дружба #кохання #школа #хвороба
#емоційний_інтелект #сім'я #емоції #тіло #благодійність
#підтримка #дорослішання #хвороба

Петро Яценко .
«Союз радянських речей» 60
Рекомендований вік: 10+
#гумор #місто #пригоди #історія_України #подорожі
#квест #стосунки_з_батьками #підлітки #технології
#патріотична_література #сім'я #критичність #війна
#пам'ять

Ідеї для читання із задоволенням
для родин із дітьми 6–10 років 61

Що і для чого читати: поради
про підліткові книжки 62

1 РОЗДІЛ:

ВИДАННЯ ДЛЯ ЧИТАЧІВ МОЛОДШОГО ШКІЛЬНОГО ВІКУ

А ще дітям у будь-якому віці потрібні вірші. Римовані тексти, з чіткою гармонійною ритмізацією, допомагають вибудувати внутрішній ритм, повертають відчуття безпеки. Невипадково в казках усі чарівні тексти римуються, а для маленьких дітей такі важливі колискові, тексти з рефренами. Вірші в цій книжці — легкі та покращують настрій. Читаючи, можна відстукувати ритм, подумати, куди б хотіли вирушити в подорож.

Рівень читацької компетентності: **1**

#гумор #вірші #пригоди #емпатія

#емоції #фантазія

Олеся Мамчич

ЯК ПРАВИЛЬНО РЕВІТИ?

іл. Марічки Трушковської. —

Харків: Ранок, 2020. — 56 с.

Збірка дотепних і веселих віршів не тільки навчить читачів правильно рюмсати, а й познайомить дітей та батьків з оригінальними римами, неологізмами, паронімами, синонімічними рядами. Лічилки й вірші-безконечники, смішні віршики про страховиськ і поради з безпечного ревіння гарантовано подарують хороший настрій і налаштують на бешкетний лад.

Як із цим гратися?

- Знайдіть у збірці вірш-безконечник. Запитайте в дитини, чим він особливий.
- Разом з дитиною спробуйте знайти на мапі світу міста й країни, про які йдеться у віршах.
- Запропонуйте дитині порахувати, скількома словами можна називати продавців. Спробуйте придумати свої назви.
- Вивчіть разом одну з лічилок, за нагоди скористайтеся нею.

Про що поговорити?

- Запитайте в дитини, чи знає вона, як правильно ревіти. Чи збігаються її відповіді з жартівливою «інструкцією» в книжці?
- Запитайте в дитини, який вірш їй найбільше розсмішив. Чому?

Коментар психолога

Кожен із віршів цієї збірки можна використати як лічилку. Не варто читати цю книжку, коли дитина плаче — це може звучати як знецінення її почуттів. А ось аби підняти всім настрій, задати ритм для бадьорості та дій — книжка буде дуже доречною. (Ритм віршів цієї книжки трохи швидший, ніж серцебиття, — це стимулює більшу активність.)

Рівень читацької компетентності: **1**

#емпатія #тварини #родина #пригоди

#екологія #емоції #сім'я #відповідальність

Грася Олійко

ІСТОРІЯ, ЯКУ РОЗПОВІЛА ЖУКА

Львів: Видавництво Старого Лева, 2020–36 с.

Історія про безпритульних песиків Жуку та її брата Сіріуса, що розповідається від імені самої тваринки. Зворушливе оповідання про чотирилапих безхатків, яким вдалося зустріти «своїх людей», не залишає байдужими читачів і привертає увагу до соціально важливих тем. Книжка-картинка виконана за допомогою техніки колажу: оригінальні об'ємні ілюстрації влучно передають атмосферу пригод та емоції героїв.

Як із цим гратися?

- Створіть разом у формі колажу власну історію порятунку безпритульних тварин. Для цього підійдуть кольоровий папір, картон, наліпки, нитки тощо.
- Запропонуйте дитині розповісти історію від імені своєї домашньої тваринки або улюбленої іграшки.

Коментар психолога

Читаючи цю книжку, важливо звернути увагу на незвичайне оформлення методом колажу. Можна запропонувати дитині створити свій колаж.

Тема уважності, дбайливості до тварин — більша, ніж просто про тварин. Вона про емпатію, відповідальність і впевненість у тому, що й мене не покинуть, і про мене піклуватимуться.

З дитиною можна поміркувати, як ми проявляємо турботу до тварин, — і вона не тільки в тому, щоби їх годувати та гратися, а й щоби робити щеплення, гуляти та прибирати за ними. І можна продовжити тему запитанням: «Як ми дбаємо про людей та про світ?».

Рівень читацької компетентності: **1**

**#емоційний_інтелект #інклюзія #аутизм
#унікальність #різниця #емпатія #школа**

Надія Степула

ПЕТРИК І ФОНТАНИ

іл. Ольги Селищевої. —
К.: Основи, 2019. — 32 с.

Книжка-картинка про Петрика, хлопчика з аутизмом. Він грається в парку й гучно радіє фонтанам. Дівчинка Матильда дивується, чому хлопчик так поводиться. Мама Петрика й Матильди допомагають дівчинці зрозуміти особливості Петрика та потоваришувати з ним. Наприкінці видання є відповіді на запитання: «Що таке аутизм?», «Чому люди з аутизмом поведуться інакше?», «Як дружити з хлопчиком чи дівчинкою з аутизмом?»

Про що поговорити?

- Які речі або відчуття роблять вашу дитину такою щасливою, що аж хочеться вихлюпувати цю радість? Як її краще виявити — через вигуки, стрибки, танці?
- На майданчику поспостерігайте за дітками. Чим вони відрізняються? Що їх об'єднує?
- Уявіть, що всі люди однакові, як роботи. Чи було б цікаво жити в такому світі?
- Через особливості людей у них різні потреби. Як зробити світ зручним для всіх?

Коментар психолога

Кожен із нас — особливий. Кожен має свої темп, талант, погляд на світ, потреби і швидкість. Знати про те, що є люди, які по-іншому сприймають світ, реагують на світ не так, як ми, — це внесок у безпеку дитини, її емпатію та відповідальність.

Читаючи з дитиною цю книжку, можна не тільки розповісти їй про аутизм і чим відрізняються люди з РАС, чого від них можна очікувати, чим ми їм можемо допомогти, а й узагалі замислитися над тим, що в кожного з нас є свої «несхожість» і особливість. У чому ми з тобою схожі? А чим відрізняємось? А як ми можемо підтримати одне одного? У кінці книжки є розділ для дорослих, у якому дається опис аутизму — того, що важливо знати нам та нашим дітям.

Рівень читацької компетентності: **1**

**#пригоди #сімейне_читання #дружба
#стосунки_з_батьками #емоційний_інтелект
#фантазії #пригоди #сім'я #гендерні_ролі**

Анна Третьак
**ПРО ТРЬОХ ВІДВАЖНИХ
ЛИЦАРІВ**

іл. Наталі Чорної. —
Харків: Ранок, 2020. — 24 с.

Книжка-картинка про розваги подружок, які уявили себе лицарями. Стилізований під пригодницьку казку текст грає на контрасті з ілюстраціями, з яких читачі дізнаються, що відбувалося насправді: дві дівчинки прийшли в гості до третьої, разом погралися, поїли, побешкетували з батьком, почитали й лягли спати. Видання підкреслює роль уяви, яка здатна перетворити буденні дії на захопливі звиятиги.

Як із цим гратися?

- Ким би ви хотіли стати в подібній грі? Опишіть кілька подій свого дня, уявляючи себе цим персонажем.
- Відшукайте на сторінках книжки заховані літери і складіть із них слово-заклик. Чому саме воно «заховалося» в цій історії?
- «Прочитайте» книжку з ілюстрацій: розкажіть, що саме відбулося з дівчатами. Чи можливі такі пригоди у вашій родині?
- На сторінках книжки зашифровано обкладинки двох дитячих книжок. Чи можете ви їх знайти та назвати?

Коментар психолога

Весела пригода трьох фантазерок, яка може зблизити батьків та дітей. Прекрасна ідея, у якій фантазійний текст поєднаний із тим, що відбувалося насправді в трьох подружок, які зібралися на ночівлі в одній із сімей. Ця книжка може повернути у світ фантазії, у його яскравість та радість — і дорослих теж.

Можна, читаючи, відгравати те, що відбувається в книжці, — і після читання хочеться гратися! Книжка може дати багато ідей: у що погратися під час їжі, коли діти готуються до сну; придумати собі прізвиська та ролі.

Ну, і запитання до нас — як ми реагуємо на складні та іноді небезпечні ситуації? Ця книжка важлива й дуже корисна. Наприкінці є запитання, на які можна відповісти разом із дитиною.

Рівень читацької компетентності: **1-2**

#історія_України #дружба #місто #пригоди

#емпатія #подорожі #сім'я #традиції

#емоційний_інтелект #сімейне_читання #пошук_себе

Ольга Купріян

КІСТОЧКА ОЛИВИ

іл. Оксани Скворчинської. —

К.: Портал, 2020. — 36 с.

Хлопчик Нестор разом із батьками мусить покинути рідне місто й податися в одну з давньогрецьких колоній. Удома залишається люба бабуся, яка вирощує оливки у своєму гаю. Нестор може взяти мінімум речей. Його родина разом з іншими давніми греками пливе до скіфських земель і пристає до Тіри (нині — Білгород-Дністровський). Як зустрінуть переселенців мешканці колонії? Чи зможуть діти адаптуватися до нових реалій і знайти те, що підтримає їх на чужій землі?

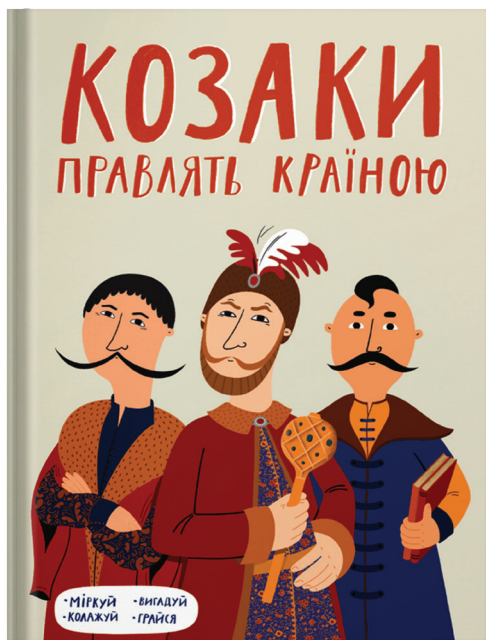
Як із цим гратися?

- Нестор страшенно любить мед та м'ясо і ненавидить оливки. Складіть два меню: окремо з улюбленої та неприйнятної їжі.
- Уявіть, що ви — сім'я торгівців, яка вирушає в поїздку у справах свого бізнесу. Напишіть список того, що ви можете продавати за кордоном.

Коментар психолога

У цій красивій книжці важливо робити акцент і на тексті, і на ілюстраціях. Книжка може підготувати дитину до переїзду, адаптації до нового місця і дає змогу торкнутися важливих нині тем, і з'єднати з минулим. Поставте дитині такі запитання: «Чому люди можуть переїжджати?», «Що найцінніше ми можемо взяти із собою?». Звернувши увагу на персонажа Нестора, ім'я якого означає «той, хто повернувся додому», можна поговорити про значення наших імен. Коли ми подорожуємо світом, переїжджаємо, шукаємо себе — що можемо взяти із собою, щоб пам'ятати про домівку і сім'ю? Пропонується прекрасна метафора: «посадити оливкову кісточку» — коли сумуєш за минулим, за своїм домом, перенести відчуття дому в будь-яке місце, де перебуваєш. У розмові з дитиною важливо наголошувати: «Світ може бути нашою домівкою. Дім там, де ти; дім там, де серце». Можна запропонувати дитині подумки пустити коріння, посадити «свою кісточку оливи» в садочку, в школі, в будь-якому місці, яке їй важливо відчувати своїм. А ще можна, читаючи книжку й розглядаючи ілюстрації, поговорити про історію: «А знаєш, що колись чоловіки носили одяг, схожий на сукню? І їли, лежачи». Можна вивчити карти, сузір'я, а ще поговорити про зв'язок часів: те, що нам здається таким далеким, може бути поряд. І давня річка Тирас може виявитися близьким Дністром.

Рівень читацької компетентності: **1-2**

#козаки #історія #Україна #воркбук

#патріотична_література #культурологія

Ліна Максимук, Ірина Голодюк,
Марина Старик, Наталія Соболевська

КОЗАКИ ПРАВЛЯТЬ КРАЇНОЮ

іл. Наталії Кудляк. —

Брустури: Дискурсус, 2021. — 80 с. —

(Серія «Глина. Українознавчі воркбуки»)

Головний герой воркбука «Козаки правлять країною» — Іван Мазепа, один з найвідоміших українських гетьманів. На прикладі його біографії діти ознайомляться з основами розподілу бюджету в козацькі часи, розміттям страв і тогочасною модою. Воркбук поєднує різні типи текстів і завдань: адаптовану довідкову інформацію, комікс за мотивами реальних подій, макет козацької фортеці, а також пропозиції намалювати свій герб і послухати музику часів Гетьманщини.

Як із цим гратися?

- Виберіть три страви з бенкету в гетьмана. Влаштуйте приймання за традиціями бароко.
- Закопайте в парку чи в саду скарб (це може бути будь-що). Намалюйте мапу скарбів і складіть покроковий квест для гри.

Про що говорити?

- Порівняйте уявлення про козаків зі школи й із книжки. Що нового ви дізналися? Що було відомо?
- Чому на сторінках цього воркбука трапляється тхір?

Коментар психолога

Діти навчаються, діючи. Найкращий спосіб залучити дитину до інформації — допомогти їй ідентифікуватися з героєм, вжитися в його роль. А дослідити історію України за допомогою малювання, створення власного герба, приміряючи на себе роль гетьмана — не лише цікаво та корисно, це може бути й терапевтично. У цьому робочому зошиті багато речей на стику історії, літератури, мистецтвознавства. Справжній інтегрований урок. Це допомагає не просто дізнаватися, а проживати історію. Буде чудово підключитися до дій дитини — разом проходити квест, разом писати свої імена українським скорописом, намалювати власний герб чи запропонувати намалювати герб сім'ї.

Рівень читацької компетентності: **1-2**

#вірші #природа #дружба #тварини

#гумор #емоції

Григорій Фалькович

ПАРОПЛАВИ І КИТИ

іл. Яни Гранковської, Ростислава Попського. —

К.: А-БА-БА-ГА-ЛА-МА-ГА, 2020. — 20 с.

Збірка віршів класика української дитячої літератури. Традиційно тексти вирізняються колоритними персонажами («Вокальний сюжет», «Кулька і змія», «Космонавт з планети Зз-з-у»), дотепними сюжетами й упізнаваним гумором («Хвости», «Театрالی», «Подарунок просто так»). Водночас авторська філософія спонукає до роздумів про бентеги життя («Слон без мами — песиміст», «Замріяний бичок», «Вагома річ»).

Як із цим гратися?

- Зробіть власні «торбинки усмішок» і напиші для них, як у вірші «Про посмішку в пластмасовім мішечку».
- Намалюйте разом «фокус», який стався з крокусом в однойменному вірші.
- Забавка «Нестрашні суфікси» з однойменного вірша: переробіть за допомогою суфіксів імена родичів, друзів чи домашніх улюбленців.

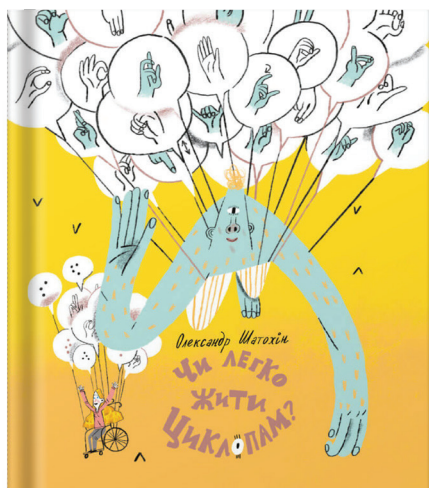
Про що поговорити?

- Розгляньте ілюстрацію до вірша «Засинає ліва ніжка». Чи є у вашій родині традиція вкладати до ліжечка іграшки? Якщо так, то які саме?
- Які емоції викликає вірш «Подарунок просто так»? На чиєму місці вам би хотілось опинитися?

Коментар психолога

Коли ми разом із дітьми читаємо вірші, завдяки легкому трансу, який завжди викликає читання (вірші впливають на нас через ритмізацію), ми легше співналаштуємося одне з одним. Завдяки метафоричності мови ми виходимо з логічного сприйняття світу і стаємо більш чутливими. Легкі та веселі вірші на різні-різні теми, але всі дуже добрі й залишають після смак усмішки.

Рівень читацької компетентності: **1-2**

#гумор #дружба #талант #інклюзія
#емоційний_інтелект #книжка-картинка
#сімейне_читання #інклюзія #різність #цінності
#людяність

Олександр Шатохін

ЧИ ЛЕГКО ЖИТИ ЦИКЛОПАМ?

К.: Видавничий дім «Маміно», 2020. — 40 с.

Коментар психолога

Тим, хто не бачать, кому складно рухатися, хто не чують, книжка допоможе віднайти невимовно важливе відчуття «МИ». Ця книжка допоможе нам разом із дітьми стати людянішими, ближчими та сильнішими. Вона вчить, що всі ми — ті, хто мають одне чи два ока, хто пересуваються на кріслі колісному чи ходять легко, хто не чують чи чують добре — усі ми — обдаровані, сильні, добрі. І ця книжка допоможе дітям вчитися не опускати руки. Під час читання можна поміркувати з дітьми та спробувати: їсти із зав'язаними очима, побути із закритими вухами, пересуватися кімнатою тільки на стільці з коліщатами. Це зробить їх більш чутливими до тих, хто саме так живуть. Також із дитиною можна поговорити про її таланти, нагадати про ситуації, коли вона не опускала руки та виявляла свою силу. І можна подумати про те, як проявити доброту, щоби людина поруч із нами відчувала не жалість, а підтримку. А ще за допомогою книжки можна написати слово шрифтом брайля або поговорити жестовою мовою. Обов'язково потрібно врахувати: аби формувати коректне ставлення до теми інклюзії й не дискримінувати людей з інвалідністю, дітям важливо наголосувати, що вжите у творі слово «циклопик» не варто розуміти буквально (як і багато чого у творах літератури). Циклоп — це персонаж твору, який лагідно називає «циклопиками» своїх друзів, і саме завдяки цьому автор зміг пояснити інклюзію через прості та зрозумілі дітям образи. Не варто використовувати цей художній прийом у реальному житті. Коректний вислів для розмови про людей із фізичними порушеннями — «людина з інвалідністю».

Увага!

Цю зворушливу і сміливу книжку варто читати в будь-якому віці, вона — для всіх дітей, усіх сімей, ба навіть більше — для кожного, хто готовий і потребує говорити «на складі теми». Утім, треба мати на увазі важливу засторогу: у міркуваннях навколо змісту книжки не варто залишати дітей без розмови з дорослими. Тема інклюзії лише входить у наше суспільство, ми й у побуті, і публічно все ще не дуже впевнено добираємо слова та часом не знаємо, чим керуватися, аби висловитися коректно й однозначно. Багато важливого про безбар'єрність, інклюзію та інструменти для їх осмислення ви знайдете в [«Абетці інклюзивності й толерантності»](#) та в довіднику [«Без бар'єрів»](#).

Корективи до тексту книжки від фахівців ГО «Соціальна синергія» та фахівців напряму інклюзії медіагрупи StarLightMedia:

- неправильно: «вади», «недоліки» — правильно: «порушення»;
- неправильно «інвалід» — правильно: «людина з інвалідністю»;
- неправильно «візочок» — коли йдеться про «колісне крісло» або «коляску»;
- неправильно «мова жестів» — коли йдеться про «жестову» [мову].

Рівень читацької компетентності: **1-3**
#природа #дружба #тварини #історія
#дорослішання #Україна #дівчатка
#пригоди

Марія Артеменко
СТРІЛА СТЕПУ

іл. Юлія Несмеянова. —
 К.: Портал, 2020. — 36 с.

У сарматському племені мешкала дівчинка-непосида Фаті. Вона вирізнялася норовливим характером, силою і добротою. Ці риси допомогли їй підкорити дикого скакуна і знайти вірного друга. Заради порятунку тварини Фаті не побоялася стихії та наважилася на відважний вчинок. Натомість кінь не залишив дівчинку заради свободи. Він обрав Фаті, щоби разом охороняти поселення і мчати стрілою крізь степ, крізь роки.

Як із цим гратися?

- Спробуйте улюблену гру Фаті: зручно вмотіться, заплющте очі й уявляйте себе твариною. Опишіть свої враження.
- Які трави нагадували Фаті запах степу? Пригадайте свої улюблені пахучі квіти чи взагалі рослини. Намалуйте їх.

Про що говорити?

- Сармати казали, що без коня і меча не буває справжнього воїна. А без чого не буває справжньої дружби?
- Поцікавтеся, що означають жіночі імена вашої родини.

Коментар психолога

Героїня цієї легенди — дівчинка, але книжка може бути цікавою й корисною і хлопчикам. Сам образ Стріли — про спрямованість, цілісність, обрану дорогу. Я іноді «призначаю» як домашнє завдання стріляння з дитячого лука, попадання в ціль, концентрацію на мішені.

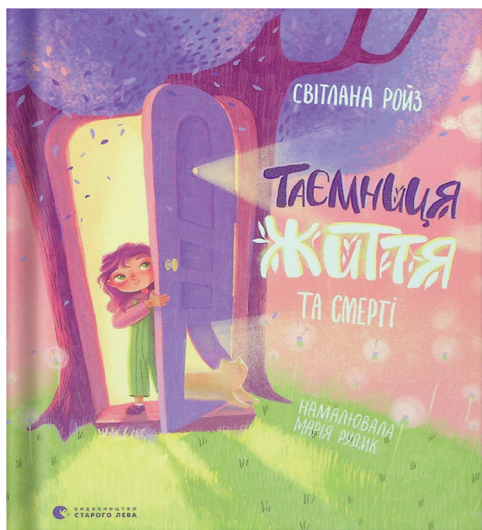
Дівчинка, Стріла, протистоїть стихіям — зовнішнім і внутрішнім, справляється з тривогою та страхом, спирається на вірність і силу Друга — Коня й Мами.

Коли ви читатимете книжку разом із дітьми, можна їм сказати, як ви вірите в їхню силу й що вони завжди можуть спертися на вашу любов. Можна намалювати мішень (завдання) та пустити в неї стрілу (дій, концентрації, сили, впевненості).

Рівень читацької компетентності: **1-3**

#смерть #сімейне_читання #страхи

#емоції #сім'я #складні_теми

Світлана Ройз

ТАЄМНИЦЯ ЖИТТЯ ТА СМЕРТІ

іл. Марії Рудик. —

Львів: Видавництво Старого Лева, 2021. — 32 с.

Рано чи пізно дитина стикається з темою смерті, особливо тих, кого вона найбільше любить. Ця книжка для сімейного читання про те, як говорити і які практики застосувати, щоб зменшити страх і тривожність дитини. Вона побудована у формі розмови доньки з матір'ю, де дівчинка ставить запитання, а мама чесно і з любов'ю відповідає: чому люди помирають, що на тому боці життя і чи є на хмарах ті, хто померли.

Як із цим гратися?

- Уявіть, що було б, якби ви народились котиком. Або на іншій планеті.
- Спечіть пиріг або заспівайте пісню, щоб відсвяткувати Життя.

Про що поговорити?

- Поміркуйте про те, що таке Життя і смерть для нашого тіла. Що допомагає збільшити тривалість його Життя?

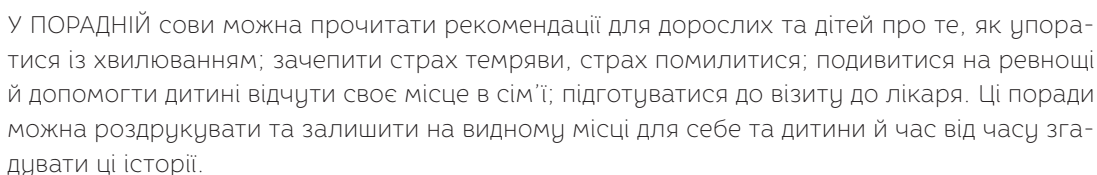

Коментар психолога

Ця книжка створена не лише для дітей, а і для того, щоби дорослий пояснив, дав підтримку й собі, маленькому, який шукав відповіді на складні питання.

Вона починається з обов'язкової передмови. І це не просто літературний твір на складну тему, це — практикум. Кожна тема і сторінка в книжці не випадкові — усе вибудовано так, щоби дбайливо, маленькими кроками, з простими практиками (можна малювати прямо в книжці) та роздумами не просто відповісти на запитання, а зуміти подивитися на цю тему, впоратися з тривогою та, прочитавши, стати більш Життєвим.

Ця книжка — не про смерть, а про святкування Життя. Важливо разом із дитиною робити практики — розмірковувати про те, з чого складається наше «КОЛО ЖИТТЯ», малювати свій портрет через 100 років, подивитися разом фотоальбом, згадати бабусь і дідусів. А після прочитання обов'язково сфокусувати увагу на тому, що асоціюється з життям.

Рівень читацької компетентності: **1-4**

**#казка #фольклор #герої #тварини #гумор
#дружба #пригоди #Україна #фантазія**

А. Лавренішина, Г. Ткачук, О. Луцевська,
А. Штефан, М. Марченко, В. Вздутьська,
С. Кочубей, А. Хромова

КОТИГОРОШКА. ЗАПЛУТАНІ КАЗКИ

іл. Наталії Чорної. —

Харків: Ранок, 2021. — 112 с.

У цій збірці сучасні дитячі письменники трансформують вісім українських народних казок (сім прозових текстів і верлібр), демонструючи оновлених героїв і часом несподівані фінали. Фольклорні тексти набувають нового звучання. Наприклад, Котигорошко постає дівчинкою, Колобок знаходить прихисток у Лисиці, Зміючка Оленка мандрує крізь часові портали, а Кожум'яка ганяє на байку. І таких цікавинок у книзі багато.

Як із цим гратися?

- Влаштуйте пошуківку. Хто в казці Саші Кочубей вегетаріанець? Хто в казці Мії Марченко знається з байкерами? Хто в казці Галини Ткачук донька офіцера? Хто в казці Оксани Луцевської тестує гру «Покемон гоу»? І так далі.

Про що поговорити?

- Яку «заплутану казку» було найскладніше розпізнати? Найсмішніше читати? Де хотілося змінити фінал?
- Оберіть відому вам казку й переробіть, використовуючи сучасні реалії та «казкові фрази»: «Чи було, чи не було», «Вам казка, а мені бубликів в'язка», «Сіла баба на стілець — от і казочці кінець».

Коментар психолога

Діти часто фантазують — «а що, якби...». Це корисні фантазії, у них ми тренуємо «м'яз творчості» та здобуваємо досвід, що не обов'язково жити за кимось написаним сценарієм, ми самі — письменники, режисери та творці своїх історій. Дорослим казки та історії з цієї книжки можуть здаватися дивними. Але це ті гумор та ідеї, що будуть зрозумілі та прийняті дітьми. І далі можна продовжувати з ними грати в «А що, якщо...».

Рівень читацької компетентності: **1-4**
#наука #емоційний_інтелект #пригоди
#пошук_себе #історія #відкриття
#екологія #дослідження #прогрес

Романа Романишин, Андрій Лесів

КУДИ І ЗВІДКИ

Львів: Видавництво Старого Лева, 2020. — 64 с.

Довідник про рух у всьому його різноманітті. Створена знаною у світі майстернею «Аграфка» енциклопедія вміщує в себе багатотисячолітню історію мандрів і завоювань, відкриттів і досліджень. Простими графічними засобами та влучними описами автори подали на сторінках книги безліч корисної та цікавої інформації. Книга стала призером Міжнародного конкурсу «European Design Awards-2021» та ввійшла до міжнародного щорічного каталогу книжкових рекомендацій «Білі круки 2021».

Про що поговорити?

- Спитайте у дитини, в яких випадках люди покидають рідні землі. Знайдіть приклади на сторінках книжки.
- Помрійте про мандри, використовуючи глобус або мапу. Розпитайте в дитини, чому вона хоче вирушити в те чи інше місце.

Коментар психолога

Дуже незвичайна книжка-подорож. Діти до 8–9 років не мають почуття часу і простору. Тож коли ми хочемо їм розповісти про те, що було в минулому чи буде в майбутньому, важливо це робити на моделях, робити відчутним і наочним.

Цю книжку варто читати з великими паузами. Подивитися на сторінку — і зупинитися, розмірковуючи. Буквально йти пальцями по сторінці (ніби відмірюючи кроки). Можна поміркувати, як ми досліджуємо світ (читаючи, відчуваючи, навчаючись, займаючись наукою, запитуючи, просто живучи і спостерігаючи, подорожуючи...); які «світи» досліджуємо (зовнішній, внутрішній, наземний, повітряний, підземний, світ історії, літератури...); з допомогою яких «тілесних інструментів» (зір, дотик, слух, нюх, смак).

Можна зробити «лінію часу» — покласти нитку та розкласти на ній фотографії або речі іграшки дитини від дитинства до поточного віку. Тоді запропонувати їй пройти цією «лінією» під розповідь дорослого про те, якою вона була, про найкумедніші та найважливіші моменти певного віку. Важливо, щоб дитина відчувала «силу» дорослішання, свій прогрес.

Я задумалася про запитання, якого немає в назві, адже вони йдуть разом: «Хто ми? Звідки ми? Куди ми йдемо?». Це три запитання про сенс життя.

Художньо-біографічна книжка про дитинство великої художниці Марії Примаченко. Вправність ілюстраторки подарувала виданню примаченківську колористику, а майстерність художнього викладу зробила біографію казковою і яскравою. Книжка знайомить читачів із різними періодами життя мисткині: зустріччю з фантастичними звірами, спротивом невиліковній хворобі, неймовірним творчим злетом попри життєві негаразди.

Рівень читацької компетентності: **2-3**

**#родина #пошук_себе #пригоди #емпатія
#спорт #різниця #талант #емоції #стосунки**

Олеся Кешеля-Ісак

НЕПОСИДЮЧКА, ЯКИЙ ЛЮБИВ БІГАТИ

іл. Ольги Дегтярьової. —

К.: Yakaboo Publishing, 2020. — 64 с.

Перша українська дитяча книжка про біг. Динамічний сюжет художньої оповіді поєднується з цікавою та корисною інформацією. Як обрати кросівки для бігу? Як правильно харчуватися? Чим відрізняються марафони? Відповіді на ці та інші запитання подано легкою та зрозумілою для молодших школярів мовою. Історія непосидючки відкриває альтернативну мету спорту — задоволення, що можна отримати від улюбленої справи.

Коментар психолога

Коли ми читаємо книжки про непосидючок і з непосидючками, важливо часто робити паузи, щоби дитина могла рухатися, пропонувати вибрати зручну позу. Також важливо торкатися до дитини й підкріплювати читання дотиками.

Під час читання книжки можна поговорити про теорію множинного інтелекту (що кожен із нас може бути геніальним у чомусь своєму). Головний герой книжки — у русі, у бігу, його друг Дмитрик — у музиці, хтось — у написанні віршів та оповідань. Узагалі в книжці багато приводів поговорити про нашу відмінність — хтось може бути вегетаріанцем, хтось їсти м'ясо; поміркувати, що важливо для здоров'я тіла (сон, вода, повітря, їжа, вітаміни, рух), і під час читання книги запропонувати випити води; сказати, що для кожної людини є свій вид спорту і можна спробувати біг, а можна — йогу чи плавання.

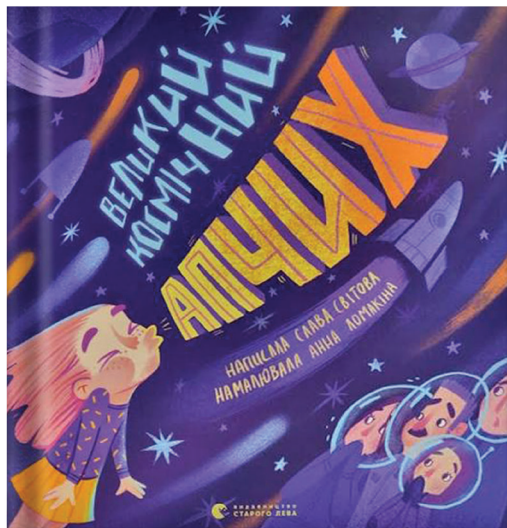
Можна запропонувати дитині разом із героєм поміркувати, від якого заняття в неї розправляються крила, й обов'язково нагадати: «Тобі не треба робити щось спеціально, щоби тобою пишалися. Я завжди тобою пишаюся».

Під час читання про пульс можна запропонувати послухати разом серцебиття. На словах про те, який запах у нового стадіону, ми можемо разом із дитиною поміркувати: «А який запах у радості, у кохання?». Спробувати на смак, вдихнути аромати різних спецій.

Також дуже важлива тема про перемоги й наше прагнення їх. З дітьми, які зляться, програючи, чи не починають чимось займатися зі страху програти, можна звернути увагу на такі слова: «Важливо не просто стати першим, а «бігти» на радість». Можна поміркувати, що перемоги бувають внутрішніми та зовнішніми. І про те, що ми оберемо, якщо доведеться обирати між перемогою та дружбою, перемогою та любов'ю.

Рівень читацької компетентності: **2-3**

**#пригоди #гумор #родина #школа #тварини
#емоційний_інтелект #фантазії #емоції**

Слава Світова

ВЕЛИКИЙ КОСМІЧНИЙ АПЧИХ

іл. Анни Ломакіної. —

Львів: Видавництво Старого Лева. — 36 с.

Дівчинка Веронічка не вміла тихо чхати. Тричі вона лякала своїм апчихом усіх довкола: спершу — посеред вулиці, потім — у школі, а згодом — у зоопарку. Веронічка чхала як справжнісінький дорослий дядько чи навіть величезний слон. До речі, саме слон випадково закинув дівчинку далеко в космос. І, щоб повернутися додому, Веронічка застосувала свою гучну суперсилу. Здогадалися яку?

Як із цим гратися?

- Створіть малюнок фарбами «Кольоровий апчих». Замість пензлика використовуйте зубну щітку. Робіть барвисті бризки на папері, проводячи по щетинках зубної щітки олівцем або ватною паличкою.

Про що поговорити?

- За якими бабусиними смаколиками сумувала в космосі Веронічка? А чи є у вас сімейні рецепти або фірмові страви? Запишіть їх або намалюйте.
- Реакція яких героїв на гучне чхання Веронічки сподобалася найбільше, яких — найменше і чому?

Коментар психолога

Жартівлива книжка про різні апчихи! Діти часто соромляться чхати, говорити голосно й помилятися. Ця смішна книжка може зняти багато неочевидних тривог і розвеселити дитину та дорослого. Цю книжку добре читати, відіграючи всі маленькі та великі апчихи. Можна привчати дитину до гучних звуків, читаючи то голосніше, то тихіше, то дуже голосно.

Три детективні історії про різних домашніх тварин: котів, хом'яків, мишей і навіть павуків, які розплутує симпатичний детектив — морський свин Жерар. Він вправно застосовує дедукцію та логіку, щоб дізнатися, хто поцупив котячий сніданок, куди зникла мишка Білочка і чого злякався найлютіший пес двору Геркулес. В оповіданнях майстерно поєднані гумор, детективний жанр та елементи нонфікшну.

Рівень читацької компетентності: **2-4**

#гумор #дружба #місто #пригоди #пошук_себе #серія #професії #тварини #фантазії #унікальність #детектив #турбота #емоції #цінності #таланти #хобі

Галина Вдовиченко. 36 і 6 котів

/ іл. Наталки Гайди. — Львів: Видавництво Старого Лева, 2015. — 136 с.

Галина Вдовиченко. 36 і 6 котів-детективів

/ іл. Наталки Гайди. — Львів: Видавництво Старого Лева, 2017. — 144 с.

Галина Вдовиченко. 36 і 6 котів-компаньйонів

/ іл. Наталки Гайди. — Львів: Видавництво Старого Лева, 2019. — 160 с.

Галина Вдовиченко. 36 і 6 котів-рятувальників

/ іл. Наталки Гайди. — Львів: Видавництво Старого Лева, 2021. — 168 с.

Серія «36 і 6 котів» — бестселер серед українських дитячих повістей. По-перше, тут багато гумору: навіть сама ситуація з 36 дорослими і 6 меншими котами — вже кумедна. По-друге, в кожній із книжок серії коти спільно роблять якусь важливу справу: допомагають «розкрутити» кафе, розслідують злочин і натрапляють на джерело води для всього міста, стають компаньйонами для стареньких мешканців притулку, а також рятують те, на що в інших служб бракує часу.

Про що поговорити?

- Про бездомних тварин і різні способи їм допомогти. Чи завжди доречно брати в дім вуличну тварину? Які є альтернативи?
- Про екологію і чисту воду як ресурс для всього живого на Землі. Як ми можемо допомогти планеті вже сьогодні?
- Про співжиття різних за темпераментом істот під одним дахом. Придумайте разом десять способів швидко відновити ресурс.

Коментар психолога

Для мене ця серія стала відкриттям. Можливо, завдяки їй моя донька стала сама просити читати.

Тут ретельно виписані психотипи всіх котів — і можна в них упізнати своїх знайомих і тренувати пам'ять, згадуючи імена всіх котів. У кожній із частин є своя провідна тема. Коти-компаньйони, як на мене, — найзворушливіша тема, вона наближає світ людей похилого віку до світу дітей. Вона обережно дає подивитися на самотність і на те, як усім важлива турбота й що ми можемо зробити одне для одного.

«36 і 6 котів-рятувальників» може ненав'язливо показати, що таке здорова критичність, дискусія, як приймати помилки й навіть — від kota це несподівано почути, — що хлопчики теж плачуть. Читаючи книжки серії, можна розмірковувати про нашу унікальність — кожен із котів має свою унікальну рису.

Рівень читацької компетентності: **3**
#місто #нонфікшн #сімейне_читання
#права_людини

Ірина Озимок
У МІСТА Є Я

іл. студії seri/graph. —
 К.: Книголав, 2021. — 64 с.

Пізнавальне видання про міста. Книжка розповідає про те, як виникають та діють міста, чим вони подібні, а чим особливі, що є перевагами міст, а що варто виправити. Читачі дізнаються про бюджет і безпеку міст, транспорт, системи опалення й водопостачання, а також про дитячу участь у міському житті. Юним містянам буде важливо дізнатися, що їхня думка має значення, що вони можуть уже сьогодні зробити свої міста кращими.

Як із цим гратися?

- Разом знайдіть сайт міської адміністрації та подивіться, як мешканці можуть переказати мерові свої думки щодо покращення життя в місті.
- Знайдіть на ілюстраціях червоні знаки оклику. Поцікавтеся, до яких проблем вони привертають увагу читачів.

Про що поговорити?

- Запитайте читача, чи подобається йому / їй ваше місто? Чи зручно в ньому жити?
- Що б дитина змінила, якби стала головою свого міста?

Коментар психолога

Уже починаючи з назви, можна говорити з дитиною про відповідальність, адже ми звикли до егоцентричного ставлення до світу. Питайте: «Що означає: “у міста є Я”? А квартира має Я? Як тобі здається, на що ми можемо вплинути в нашому місті?». Важливо не просто читати книжку, а, зупиняючись на кожному розділі, згадувати: який це має вигляд у нашому місті, як це відбувається в нашій родині. Варто нагадувати про те, як ми обирали мера; розповідати, з чого складається бюджет нашої конкретної родини; показувати, як відбувається голосування за громадський бюджет. Важливо, щоб ця книжка не залишилася просто мовчки прочитаною. Потрібно, щоб те, про що ми прочитали, переростало в дії.

Рівень читацької компетентності: **3**

#гумор #школа #нонфікшн #історія

#наука #релігія

Галина Ткачук

ШКОЛОЗНАВСТВО

іл. Юлії Тверітіної. —

К.: Портал, 2020. — 64 с.

Науково-пізнавальне видання про історію шкільної освіти в Україні. Читачі довідаються, якими були середньовічні, січові, єзуїтські, братські, парафіяльні та радянські школи. У книжці розказано, як змінювалися шкільні правила, хто мав право навчатися, якими були обов'язки школярів. Стилізовані під комікс зображення з дотепними коментарями від мудрого коня роблять оповідь іще більш цікавою та динамічною.

Як із цим гратися?

- Порівняйте предмети, які вивчали діти в різні часи, з тими, що вивчають зараз. Чи хотіла б дитина помінятися якимись дисциплінами зі школярами минулого?
- Уявіть себе директорами шкіл. Що ви зміните в першу чергу, а що залишите таким, як є зараз?

Про що поговорити?

- Розкажіть дитині цікаві, смішні історії з вашого шкільного дитинства.
- Разом з дитиною уявіть, як розвиватимуться школи надалі. Якою буде школа майбутнього?
- Запитайте, чи всі діти мають навчатись у школах, і чому так або ні.

Коментар психолога

Ця книжка стане в пригоді тим сім'ям, де від дітей чути: «У мене найгірша школа у світі! Я не хочу в школу! Навіщо взагалі потрібна школа?! У нас жахливі вчителі! Навіщо шкільна форма?! Чому так багато задають?».

А ще її можна дарувати вчителям та директорам шкіл. І вона точно сподобається любителям історії. Під час читання добре порівнювати написане з тим, що відбувається в шкільному житті зараз.

Рівень читацької компетентності: **3-4**

**#пригоди #фентезі #стосунки_з_ровесниками
#стосунки_з_батьками**

**Леся Воронина. Таємне Товариство Блазнів,
або Балансування на краю прірви**

іл. Володимира Штанка. — К.: Знання, 2019. — 143 с.

**Леся Воронина. Таємне Товариство Ботанів,
або Екстрим на горі Підстава**

іл. Володимира Штанка. — К.: Знання, 2020. — 141 с.

**Леся Воронина. Таємне Товариство Брехунів,
або Пастка для синьоморда**

іл. Володимира Штанка. — К.: Знання, 2019. — 135 с.

**Леся Воронина. Таємне Товариство Боягузів,
або Засіб від переляку № 9 /**

іл. Володимира Штанка. — К.: Знання, 2020. — 126 с.

**Леся Воронина. Таємне Товариство Близнюків,
або Чудисько озера Лох-Ойх та інші страховища**

іл. Володимира Штанка. — К.: Знання, 2019. — 143 с.

Серія фантастичних пригод Кліма Джури, його друзів, батьків і бабусі, яка виявляється видатною винахідницею та очільницею Таємного Товариства. Усі разом вони протистоять підступним прибульцям, схожим на велетенських ропух. Кожна книжка завершується перемогою над синьомордами, але ті знову і знову повертаються, щоб підкорити людство, заразивши його вірусом страху або перетворивши на слухняних зомбі.

Як із цим гратися?

- Вигадайте можливі назви до наступних частин пригод Таємного Товариства.
- Уявіть себе таємними агентами та спробуйте читати думки інших.
- Створіть розпізнавальний знак для членів свого таємного товариства.

Коментар психолога

Із цією книжкою можна поміркувати (пограти): «А якими ми могли б бути суперагентами?», «А якби ми мали таємне товариство, як би ми могли його назвати і про що б там ішлося?». У книжці є несподіваний образ бабусі головного героя. Можна подумати й над таким: «А якби наша бабуся чи дідусь були суперагентами, які б у них були позивні?», «А як би ти розпізнав/-ла прибульця?». Читаючи про цирк, можна почати розмову з дитиною про таке: «А чи правильно використовувати тварин у цирку?», «А якщо тварину звільняють із цирку, де вона могла б жити?». В одному з розділів кривдник головного героя «зцілюється», граючи на скрипці, і в тексті зроблено акцент: мистецтво може зцілити не менше, ніж медицина. Це також чудова тема для обговорення.

Рівень читацької компетентності: **3-4**

**#Україна #мандрівка #історія #архітектура
#культура #мистецтво #патріотизм #наука
#література #гідність**

Сергій Жуков, Марія Тахтаулова

УКРАЇНА. ВІД ПЕРВІСНИХ ЧАСІВ ДО СЬОГОДЕННЯ

іл. Жені МIRONЮК. —

Харків: Ранок, 2021. — 96 с.

Цей експрес-путівник минулим України є подарунковим виданням з нагоди 30-річчя незалежності. Читач вирушить у мандрівку в часі, занурюючись у п'ятдесят окремих категорій, що транслиють певний історичний, соціальний і культурний зрізи. Кожен розгорт дає точкові орієнтири й знайомить зі знаковими подіями та постатями. Збірник завдань стане практичним доповненням до видання: Булгакова К. Г. Історія України. Від первісних часів до сьогодення. Завдання та безліч фактів.

Як із цим гратися?

- По черзі відкривайте книжку на будь-якій сторінці й пробуйте називати по два факти з розгорт, орієнтуючись лише на ілюстрації.
- «Правда чи брехня?». Один гравець називає певний факт із книжки, а інший має вгадати, чи так було насправді. Після кожної відповіді учасник демонструє правильний варіант на сторінці.

Про що поговорити?

- Оберіть трьох відомих українців, які найбільше вас вразили у цій книжці. Поясніть свій вибір.

Коментар психолога

Ця книжка буде корисною і для батьків та для тих, хто готується до ЗНО. Цікаво її читати та одразу шукати в інтернеті зображення, наприклад, Пекторалі. Або намітити маршрут екскурсії містом, щоб «увімкнути» отримані знання — як про історію, так і культуру, літературу й навіть кулінарію.

Рівень читацької компетентності: **3-4**
#гумор #дружба #місто #інтернет
#сім'я #підлітки #рід #місце_в_сім'ї #хобі
#брати_сестри #собаки #тварини
#бути_різними #поведінка_в_інтернеті
#кордони

Саша Кочубей
**ДАРУЮ БРАТИКА
 ЗА ПІДПИСКУ.
 ТВІЙ ІНСТАЩОДЕННИК**

іл. Наталії Чорної. —
 Львів: Видавництво Старого Лева, 2021. — 240 с.

Книжка Саші Кочубей — два в одному. З одного боку, читаємо кумедну повість із життя юної блогерки Зо, яка і міркує, чим би наповнити блог. «Контентом» може стати все: від фоток домашнього улюбленця до молодшого братика, якого можна... розіграти в обмін на підписку на блог. З іншого боку — практичний посібник із ведення блогу на платформі Instagram (утім, деякі поради можна адаптувати й для інших платформ).

Як із цим гратися?

- Придумайте тематичний блог і напишіть до нього контент-план, спираючись на поради з інстащоденника.

Про що говорити?

- Про теми, в яких дитина почувається «експертом / експерткою» і які могли б наповнити блог.
- Про етику в соціальних мережах та згоду / незгоду на публікацію чужих фотографій.
- Розкажіть, коли і чому ви перестали писати в соцмережах про дітей без їхньої згоди. Адже ви перестали, правда?
- Про дорослішання й потребу особистого простору в сім'ї.

Коментар психолога

На що ми готові заради лайків? А наші діти заради популярності? «Підліткозаври» — таке смішне прізвисько в книжці дали підліткам, які можуть губитися у відчутті меж реального та віртуального світів. І губитися в цінностях.

Ця книжка замість нотацій та серйозних розмов дорослих може допомогти підліткам подивитися на себе та свої стосунки з реальним та віртуальним світами з боку. Ця книжка — привід поговорити про те, скільки часу ми проводимо в інтернеті, про правила безпеки, навіщо нам узагалі викладати інформацію про себе. І чим насправді є лайки інших для нас.

Рівень читацької компетентності: **3-4**

**#наука #фантастика #пригоди #стосунки
#супергерої #пошук_себе #дружба #сім'я
#емоції #космос #талант #школа #мрії**

Анастасія Лавренішина

ВІКТОР_РОБОТ. ЩОДЕННИК ЗБИРАЧА ПЛАНЕТ

іл. Toll de Lavr. —

Харків: Ранок, 2021. — 136 с.

«Щоденник збирача планет» — передісторія до повнометражного мультфільму «Віктор_Робот».

З нотатками Маркіяна Гута читачі занурюються у світ нових технологій, наукових відкриттів і дитячих фантазій. Левтівки мчать героїв галактичними просторами, у космосі створюються штучні зірки та планети. Попри всю науковість книжки, читачі знайдуть у ній історію першого кохання, людських стосунків, приклади складності вибору та балансування на межі добра і зла.

Коментар психолога

Це несподівана книжка, що формує наукове мислення. Я розширила б вікову категорію до 8 років.

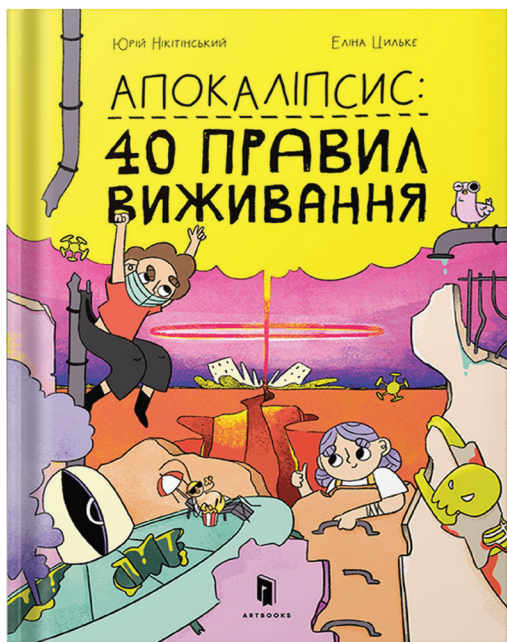
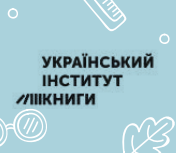
Ставитися до цієї книжки можна одночасно як до літературного твору, так і до введення в науку. Можна завести блокнот, щоби записувати невідомі слова та їх розшифровку (наприкінці книжки є словник термінів).

У книжці часто звучать слова: «Спочатку була мрія». Це може бути приводом поговорити з дитиною про її та наші мрії. Про те, що вже вдалося втілити й що необхідно для здійснення. Можна запропонувати писати свій щоденник — раптом нашим нащадкам він дасть багато важливої інформації про нас?

Якби ти мав свого робота — що б він умів робити? А якби в тебе була своя унікальна планета, якою б вона була? Читаючи про робота, можна показувати емоції одне одному, вгадуючи, що ж зображено на обличчі (у робота — екран із картинками). Можна поговорити про бабусь і дідусів, про їхні мрії та реалізацію цих мрій — «А що ти знаєш про бабусю-дідуса?».

Герої цієї книжки мають різні хобі. Можна згадати наші хобі, що вони можуть стати нашою реалізацією. Важлива тема — про сина директора школи, якого тато змушував займатися тим, що йому нецікаво. Чи зможемо ми протистояти бажанню інших?

Коли ми прощаємося (розлучаємося перед відрядженням, від'їздом до табору), можна вигадати і співати наш гімн.

Рівень читацької компетентності: **3-4**
#гумор #страхи #жахастики #комікс
#екологія #безпека #здоров'я #емоції

Юрій Нікітінський

АПОКАЛІПСИС: 40 ПРАВИЛ ВИЖИВАННЯ

іл. Еліни Цильке. —
К.: АРТБУКС, 2021. — 100 с.

Цей (не)науковий посібник допоможе не лише врятуватися під час апокаліпсису, а й перемогти страх і переживання, що його супроводжують. У дотепній формі автори подають ознаки, за якими можна розпізнати початок апокаліпсису і визначити його причину. Однією з таких причин можуть бути зомбі. Або вірус. У будь-якому разі варто зберігати спокій і ретельно підготуватись. А для цього і потрібен цей посібник.

Як із цим гратися?

- Намалуйте або складіть список того, що має бути в тривожній валізці.
- Запишіть власні правила та інструкції виживання.

Про що поговорити?

- Поміркуйте, як гумор допомагає зберігати спокій у стресових ситуаціях.

Коментар психолога

Це дуже корисна книжка. Деякі сторінки можна роздруковувати та робити плакатами вдома та в школі.

Ми живемо в наповненому страхами та тривогами світі. Стан підлітків дуже нестійкий. Проте сказати комусь про те, чого вони бояться, вони часто не мають можливості, тому що бояться бути висміяними. Не кожна дитина може сказати батькам, що боїться зомбі чи того, що на землю нападуть інопланетяни.

Коли нам страшно, нам потрібні конкретні інструкції. І тут вони є — і текстом, і в картинках. І жарти обрані такі, щоби підліток відчував підтримку, а не висміювання.

Цю книжку дитина з 9 років може читати сама, а ми можемо попросити, щоби вона нас навчила того, що вчитала. З дитиною 8 років ми читаємо книжку разом. Можливо, якщо побачимо, що теми спричиняють у дитини тривогу — обіймаємо її, кажучи: «Ми в безпеці».

У цій книжці є несподівані акценти — на тому, що наш вибір може не всім подобатися, але якщо ми вважаємо його правильним, то важливо обстоювати його. В одній із глав Лу вчиться приймати свої помилки та просити пробачення. Є ще одна важлива тема — про те, що таке волонтерство.

Рівень читацької компетентності: **4**

#пригоди #тварини #гумор #мандри #дружба
#емоційний_інтелект

Сергій Лоскот

ЧУБЗИКИ

іл. Сергія Лоскота. —

Харків: Ранок, 2020. — 272 с.

На хуторі Трівка-Дми мешкають чубзики. Їхнє спокійне життя раптово змінюється, коли після столітньої сплячки прокидається Біла Королева. Разом з опудалами вона хоче всіх поневолити й захопити славетний Мила-Мур — місто котів і колишніх відьом-чарівниць. Проте Чубзик Пензлик і його прадідусь Ніхто вирушають у мандрівку, щоб спільно з іншими чудернацькими створіннями виправити ситуацію. «Чубзиків» можна прослухати в аудіоформаті за посиланням (у межах проєкту #Слухатисерцем): <https://cutt.ly/ZTHFhi5>

Як із цим гратися?

- За аналогією до селищ Трівка-Дми й Трушки-Пе розшифруйте такі українські назви: Линь-Во, Нопіль-Тер, Пати-Кар, Ганськ-Лу, Ман-Ли, Томир-Жи.
- Перекладіть чубзиковою мовою назву свого місця проживання (а якщо народились або жили раніше в інших місцях — то і їх також).

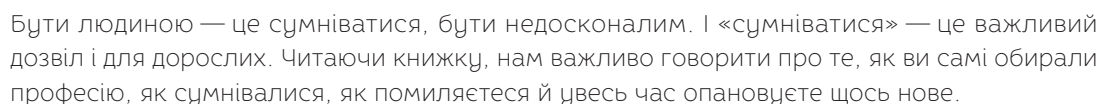
Про що поговорити?

- З якими з цих предметів: пліт, любисток, гребінець, барабулька, двері — сюжетно пов'язані жаховиська: Худище, Літавець, Дверей, Вихор, Водяник? Пригадайте ці епізоди повісті.

Коментар психолога

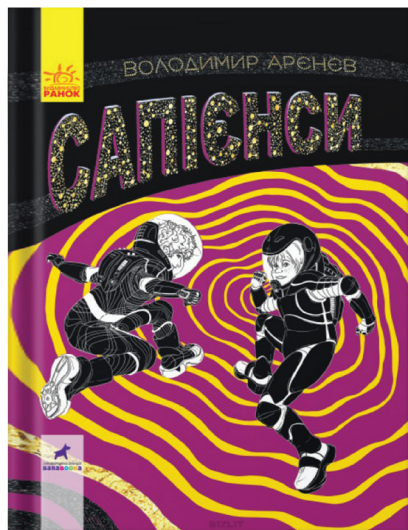
Цікаво під час і після читання книжки з дітьми поміркувати: чи буваємо ми схожі на Білу Королеву, яка готова на все заради кохання і не помічає, які дивні та страшні речі ми іноді робимо зі страху самотності? Варто звернути увагу дитини на те, як людьми можуть маніпулювати ті, хто знають їхні слабкі місця; на те, що не можна нікого зробити щасливим силоміць, а штучна усмішка лякає. Можна поговорити про те, що робить нас щасливими та викликає щиру усмішку. На прикладі мишок — одних із героїнь казки — варто обговорити вірність мрії. А ще в книзі проходить тема прийняття свого віку як дітьми, так і дорослими.

2 РОЗДІЛ:

ВИДАННЯ ДЛЯ ЧИТАЧІВ СЕРЕДНЬОГО ШКІЛЬНОГО ВІКУ

Рекомендований вік: **10+**

#пригоди #герої #фантастика #мандри #космос
#дружба #родина #емоційний_інтелект
#гумор #різноманіття #зв'язок_поколінь
#тема_війни #школа

Володимир Аренев САПІЄНСИ

іл. Ліни Квітки. —
Харків: Ранок, 2019. — 224 с.

У 2178 році двоє школярів, Михайло Неборак і Сашко Ненарок, потрапляють у Школу Зорепплавання. Вони навчаються у адмірала Оксеника, який із власного досвіду знає таємниці інших цивілізацій. На космічному кораблі «Стріляний Горобець», що раніше належав люстерникам, герої спостерігають дивні явища і зрештою стають учасниками рятувальної місії. Підліткам доведеться змагатися з чужинцями й ухвалювати непрості рішення.

Як із цим гратися?

- Що спільного між повучами, люстерниками і сапієнсами? Порівняйте їх за вміннями, поведінкою та вчинками.
- Як у Школі Зорепплавання називали балон із дихальною сумішшю і до чого тут кава? Чи є подібні особливі «шифри» у вашій школі?

Про що говорити?

- Які функції виконували ці гаджети: фродики, тім'ячики, попелюшки, імпи? А який з них ви обрали б собі?
- Яке місце приваблює більше: корабель «Зухвалий колібрі», Колодязь Спогадів чи бібліотека-звіринець? Чому?

Коментар психолога

Підлітки освоюють доросле життя як «внутрішній Космос». І фантастичні книжки про космічні світи набагато ближчі до нашого світу, ніж здається. Або часто за допомогою «космічного дистанціювання» підліток намагається триматися подалі від «земних» проблем.

Сапієнс — це книжка про освоєння Людства: «Людина розумна не вбиває інших просто тому, що може. Не мстить тільки тому, що хоче помститися. Людина — та, хто має розум і серце».

Підлітковий вік — час, коли дитині складно тримати у фокусі розум і серце одночасно. Ця книжка голосами героїв може вести туди. У 9+ років ця книжка — привід поговорити з дитиною про те, хто така Людина та що таке людяність для вас.

Рекомендований вік: **10+**

#наука #космос #дружба #емоційний_інтелект
#родина #дорослішання #нонфікшн #фантазія

Кирило Безкоровайний

МОЯ ПОДРУГА З ТЕМНОЇ МАТЕРІЇ

іл. Дар'ї Скрибченко. —

Львів: Видавництво Старого Лева, 2020. — 60 с.

Одного разу хлопчик знайомиться вві сні з Бусею — дівчиною з темної матерії. Вона шукає собі друга. Разом діти мандрують планетами й галактиками, навіть святкують день народження Всесвіту. Але після пригоди з розбиттям маминого телескопа і брехні Буса більше не приходить. Хлопчик прагне виправити прикру помилку й повсякчас шукає свою подругу. Усі його спроби виявляються марними. Чи таки не всі?

Як із цим гратися?

- Роздивіться за нагоди скупчення зірок на небі й розкажіть, на що вони вам схожі. Вигадайте свої назви сузір'їв.
- Порахуйте, скільки цікавих фактів про космос ви дізналися. Свої показники можна порівняти з результатами інших членів родини.

Про що говорити?

- Поміркуйте, що ще, крім брехні, може зруйнувати дружбу? Як можна її відновити?
- Скільки років виповнилося Всесвіту, коли його вітали Буса з хлопчиком?
- То якого кольору темна матерія? І чому на неї ображаються вчені?

Коментар психолога

Чим більше дитина знає про світ — тим безпечніше їй буде в житті, тим більше в неї буде відчуття, що світ — це її Дім.

У багатьох дітей, на жаль, сформувалося відчуття, що наука — це нудно. Ця книжка розповідає про складні речі, але просто і з хорошим настроєм. У ній є дуже ємні та правильні для розуміння та запам'ятовування інформації метафори — які точно залишаться в пам'яті.

Книжку корисно читати з дітьми, і дітям від нас важливо почути: «Цікаво, а я цього не знав/-ла». І добре відволікатися від книжки та дивитись у небо, обговорюючи і знаходячи, що прочитали. А ще — згадати історії зі свого життя про те, як наші слова чи вчинки вплинули на стосунки з нашими друзями.

Рекомендований вік: **13+**

#гумор #дружба #місто #пригоди #емпатія
#школа #толерантність #домагання

Валентина Захабура **ЛЕПРЕКОНИ**

Львів: Видавництво Старого Лева, 2019. — 176 с.

Міська, життєва й динамічна повість, у якій закручується і розв'язується цілий вузол проблем. Гімназистка Наталя несподівано отримує листа від давнього друга Антіна, якого називає Тоторо. Далі йдуть дві приголомшливі новини: перша — Тоторо приїжджає в гості з Німеччини; друга — Антін уже не хлопець, а... дівчина! У цей час їм з «лепреконами» — так себе називають однокласники Наталі за любов до зелених черевиків — треба розучити ірландський танець.

Про що поговорити?

- Про способи самовираження. Розкажіть, як ви проявляли своє «я» в підлітковому віці, а як — тепер?
- У яких містах чи країнах вам хотілося б побувати? А де оселитися?
- Про «важливого дорослого», якому можна довіритись у проблемних ситуаціях. Попросіть подумати про тих, хто підходить на цю роль.
- Про цінність колективу і спільноти, про те, як підтримувати дружбу в класі. Розпитайте, якою є атмосфера в класі вашої дитини.
- Герої цієї книжки спільно готують і поїдають марокканську страву — тажин. Що б могли запропонувати ви задля об'єднання колективу?

Коментар психолога

Цю книжку спочатку варто прочитати батькам — хоча б останній розділ. У ньому коротко переказано сенс того, що відбувається в книжці. Видання дає змогу почати розмову про повагу до наших відмінностей, почуттів і сумнівів. Буквально подано інструкції, як діяти, якщо хтось дозволяє собі жарти чи сексуальні дії в транспорті, на вулиці, в інших громадських місцях. Книжка містить багато роздумів про те, як підліток приходить до розуміння своєї гендерної ідентичності, як ставиться до інших, про те, що таке гомосексуальність, трансгендер, гермафродит. Усі ці роздуми, важливі й дуже актуальні нині, подано дбайливо, щоб читач відчув підтримку та повагу до його індивідуальності та вибору. А ще після цієї книжки дорослий замислиться про те, що в будь-якому віці почуття — справжні!

Рекомендований вік: **13+**
#конфлікти #містика #нонфікшн

Примітка: серед списку тегів немає тих, що окреслюють цю книжку. Мені здається, важливі теги тут «критичне мислення» та «перевірка фактів» (чи «фактчекінг»), «брехня»

Марина Кафтан
ІСТОРІЯ БРЕХНІ.
ЯК МИ ОБМАНЮЄМОСЯ

іл. Олени Старанчук. —
 К.: Портал, 2020. — 160 с.

Науково-пізнавальне видання про різновиди обману. Авторка розповідає про відомі махінації, маніпуляції та інші способи ввести в оману, наголошує на потребі розвивати критичний підхід до інформації. «Історія брехні» вчить, як перевіряти факти, як дізнатися, чи не відредаговане зображення, як визначати достовірність джерел інформації та як користуватися соцмережами, аби не стати жертвою обману.

Про що поговорити?

- Які зі згаданих фейків були відомі читачеві як правдива інформація?
- Виберіть одну подію і порівняйте, як її подано на різних інформаційних ресурсах.

Коментар психолога

Обов'язково прочитайте цю книжку самі, і можна залучати до читання та обговорення дітей молодшого віку (6–10 років). Прямо з першого розділу можна досліджувати будь-які медіаповідомлення — розглядаючи, наприклад, упаковку товару, кадр із фільму, рекламу, що спливає в інтернеті. Зупинятися й запитувати: «Що мені «цим» хотіли сказати? Що саме використовується, аби привернути мою увагу?».

Можна попросити дитину прочитати книжку та допомогти вам розібратися в новині — це фейк чи ні? Можна влаштувати вдома гру «Вірю — не вірю», пропонуючи одине одному сфабриковану та правдиву інформацію. Можна запропонувати зробити презентацію за мотивами книжки та провести урок у школі або «заняття» з бабусею чи дідусем.

У книжці є показові приклади створення міфів — вони точно зацікавлять і дорослих, і дітей різного віку. На одному з курсів нейробіології, який я проходила, було завдання: знайти «науковий міф» і довести чи спростувати його. Я працювала над темою «звичка формується протягом 21 дня» (це виявилось міфом). Це — тренування наукового мислення. Тож цікаво взяти теми з цієї книжки — спочатку самим пошукати інформацію, а потім прочитати відповіді.

І найважливіше: у книжці є конкретна інформація, як розпізнати фейк, побачити ознаки фотошопу (тут можна сміливо зайти в інтернет) і які 5 запитань ставити собі, щоби розрізнити обман, — вони є в книжці.

Рекомендований вік: **10+**

#гумор #дружба #місто #пригоди #емпатія

Ольга Купріян

МИРОСЛАВА ТА ІНШІ З НАШОГО ДВОРУ

іл. Альбіни Колесніченко. —

Львів: Видавництво Старого Лева, 2021. — 128 с.

Микита і Мирослава — найкращі друзі. Діти вчаться в одному класі й живуть в одному дворі. Сваряться і миряться, дбають про молодших дітей у компанії, а також за гроші вигулюють сусідського песика. У цьому ж дворі мешкають різні люди — родина переселенців зі Сходу України; старі, які не можуть про себе подбати. Це історія про міських дітей і їхні пригоди. Незрідка героям доводиться порушувати батьківські заборони й проявляти силу своїх характерів.

Коментар психолога

Це непроста книжка. Точніше, книжка, у якій порушуються одночасно багато складних тем, на які іноді важко поговорити з батьками, та й із друзями. У цій невеликій книжці багато шарів смислів: ревності старших та молодших дітей, дружба хлопчиків і дівчаток, вірність і сміливість у дружбі, сварки, примирення, розподіл ролей у дружбі. Можна, читаючи, говорити з дітьми про те, як це відбувається у вас у родині.

Є сцени, де порушується тема безпеки, — промальована правильна модель спілкування дорослих та дітей на майданчику: наприклад, дорослий не може звертатися до дитини, комунікація відбувається тільки через батька чи мати, опікуна тощо. На цьому важливо наголосити та поговорити про те, як ми реагуємо, коли до дітей звертаються незнайомі дорослі, що робимо, коли просять про допомогу.

Ще важливі теми — як заробити гроші підлітку, як діти сприймають розлучення. Дитина часто відчуває відповідальність і провину за вибори та поведінку дорослих — і якщо сім'я переживає розлучення, можна, обійнявши дитину, сказати: «Я хочу, щоби ти завжди міг / могла спиратися на нашу силу».

Важлива тема війни, переселенців, адаптації до нового місця, тема хвороби та страху перед хворобою дорослих, обережний дотик до теми смерті. І в книжці словами головної героїні в дивовижний спосіб надана гармонійна модель підтримки тому, хто переживає горе та втрату, — можна з дитиною поміркувати, які слова звучатимуть як підтримка, а які — тільки більше ранитимуть. Також є забавні епізоди, як діти привчають себе до страху. Пам'ятаєте, як підлітки розповідають одне одному страшні історії? Наші герої викликають «Гумову Дупу».

Книжка залишає післясмак надії. Важлива деталь — як діти захоплено спостерігають літак «Мрія» в польоті. Це гарна метафора їхнього майбутнього — потужного та наповненого силою.

Рекомендований вік: **13+**

#мова #нонфікшн #історія_України
#патріотична_література #посібник
#підлітки #Україна #українська_мова
#стилі_мови #енциклопедія #розвиток
#культура

Анастасія Левкова

СПІЛЬНА МОВА. ЯК НАРОДЖУЮТЬСЯ І ЖИВУТЬ СЛОВА

іл. Олени Старанчук. —
К.: Портал, 2020. — 200 с.

Мова, як українська, так і будь-яка інша, — жива структура. Слова в ній не лише народжуються, живуть і помирають, але й — танцюють! Анастасія Левкова з гумором розповідає про історію української мови, про те, як впливали на українську мову заборони та обмеження, які процеси ми можемо помітити в ній тепер, коли світ відкритий і слова вільно мандрують лоукостами від однієї мови до інших.

Про що поговорити?

- Про те, як розвивати і збагачувати своє мовлення, від чого воно спрощується й збіднюється.
- Про те, чому ми розмовляємо тією чи іншою мовою: це звичка, традиція чи особистий вибір?
- Як гадаєте, чому книжка називається «Спільна мова»? Чи може мова об'єднувати або розділяти людей?
- Що відбувається з українською мовою тепер? Як ви оцінюєте ці процеси?
- Запишіть список улюблених слів із мов, які знаєте або вивчаєте.

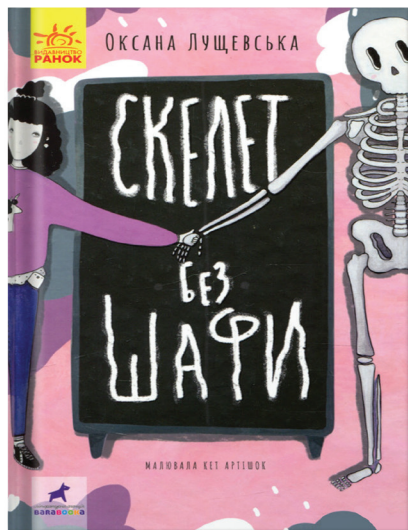

Коментар психолога

Мова сучасних підлітків часто збіднена. Проте мова — це відображення наших внутрішніх територій й культури. Можливо, якщо діти, і ми з ними, разом з авторкою відчujemo, що слова можуть танцювати, подорожувати, емігрувати, обійматися, — ми станемо до них уважнішими і дбайливішими.

У книжці акцентовано на тому, що Мова може об'єднувати та роз'єднувати. Але мова — це і є ми. Досліджуючи й вивчаючи мови, ми відкриваємо нові грані себе самих.

Сподіваюся, що ця книжка стане внеском не лише в дослідження мови, а й у дослідження себе. Можна попросити дитину, щоби вона поділилася тим, що прочитала в книжці. Можна уявляти, як смакують слова, як вони танцювали, як би зустрічалися.

Рекомендований вік: **10+**

**#стосунки #булінг #тілесність #дорослішання
 #емпатія #пошук_себе #родина #наука
 #захист_себе, #переселенці #дружба #школа
 #самотність #блоги #авторитетність #хобі**

Оксана Луцевська

СКЕЛЕТ БЕЗ ШАФИ

іл. Кет Артшок. —

Харків: Ранок, 2019. — 96 с.

Повість про підлітку Аню, яка веде блог в інстаграмі, цікавиться анатомією і має власного скелета вдома. Проте популярність у мережі не рятує дівчину від шкільних негараздів: її цькують, а батьки та вчителі про це й не здогадуються. Від сторінки до сторінки читачі спостерігатимуть зміцнення внутрішніх сил героїні, яка повільно, але впевнено завойовуватиме авторитет у класі, зможе дивитися ворогам в очі і навіть не тримати на них зла.

Про що поговорити?

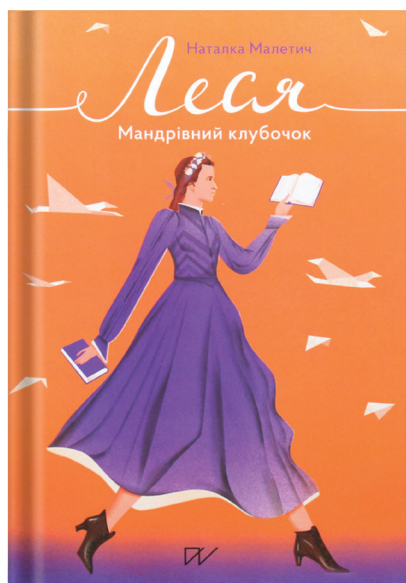
- Поговоріть з дитиною про її права та пов'язані з ними вміння, як-от: відчуття власних кордонів, право на допомогу, вміння сказати «ні» тощо.
- Розкажіть, що в булінгу є три сторони: агресор, жертва, спостерігач. Поясніть, чому всі вони зазнають травматичного досвіду.
- Запитайте в дитини, чи розуміє вона відмінність конфлікту від булінгу.
- Подивіться інформаційне відео, створене за підтримки UNICEF Ukraine <https://youtu.be/espwzDTLVkE>

Коментар психолога

Світ підлітка сповнений великою кількістю тривог. Одні з найскладніших тем, які вони рідко обговорюють із батьками, — зміни тіла, страх цих змін, самотність, потреба привернути до себе увагу та страх цієї уваги. Ця книжка допоможе підлітку зрозуміти, побачити, вербалізувати свої страхи й отримати підтримку. А дорослим важливо хоча б її переглянути й бути уважнішими до реакцій та світу своїх дітей, що дорослішають.

Із дитиною можна поговорити про те, як ви переживали своє дорослішання, як вам подобається тіло дитини, що ви помічаєте, що вона змінюється. Можна розповісти, що ви в дитинстві відчували себе самотніми — і вам важливо, щоби дитина могла вам розповісти те, що її турбує.

Рекомендований вік: **11+**

**#мистецтво #стосунки #емоційний_інтелект
#пошук_себе #історія #біографії #патріотизм
#сім'я #талант #унікальність**

Наталка Малетич

ЛЕСЯ. МАНДРІВНИЙ КЛУБОЧОК

іл. Маші Фої. —

К.: Портал, 2021. — 152 с.

Енциклопедичне видання, що прочиняє двері у світ особистого життя Лесі Українки та близьких до неї людей. Чим жила і дихала Леся-дитина, про що мріяла і кому писала листи Леся-юнка, як творила та якими краями мандрувала? Ґрунтовні та вичерпні відповіді на ці й інші запитання знімають панцир забронзовілості з великої української письменниці. Книга відкриває читачеві новий фокус погляду на Ларису Косач — живу людину з печаттю геніальності.

Як із цим гратися?

- За QR-кодом читачам відкриється історичний контекст для кращого розуміння епохи, до якої належала письменниця.
- Психологічний супровід допоможе розібратися з елементами індивідуальності людини.
- Пропонується методично-ігрова закладка.

Коментар психолога

Ця книжка — привід поміркувати про те, що важливіше — талант, працьовитість чи випадок. Можна разом із сім'єю поговорити про значення імен, чому нас назвали саме так. Згадати, які є сімейні традиції, чи є сімейні прізвиська, написати список — що найбільше люблю, мої улюблені книги.

Читаючи, можна запитати дитину та себе: «Як би я хотів увійти в історію?». Можна запропонувати почати писати щоденники, вести сімейний фотоальбом — це все допомагає зробити нашу пам'ять живою. У книжці написано, що збереглися 900 листів Лесі! Чудово почати писати листи — собі, одне одному, зробити домашню поштову скриньку.

Важлива тема — реакція на критику. Також цікаво поговорити з дитиною про те, навіщо знати іноземні мови, — Леся знала 10.

Історія Лесі Українки і про те, що іноді наша сила проявляється в тому, через що ми проходимо, аби залишатися собою. Сила проявляється не тоді, коли комфортно та спокійно.

Рекомендований вік: **13+**
#пригоди #мандрівка #дружба #родина
#стосунки #емоційний_інтелект #дорослішання
#історія #Голодомор #СРСР #переселенці
#кримські татари #депортація #репресії

СЕРІЯ КНИЖОК ПРО ДІТЕЙ З ХРУЛІВ НА СУЛІ

Настя Мельниченко. Що знаходять в Хрулях. —
Вінниця: Теза, 2019. — 224 с.

Настя Мельниченко. Від Хрулів до Зюзюків
/ іл. Ані Гаврилюк. — Вінниця: Теза, 2020. — 192 с.

Настя Мельниченко. Северин-на-Купі
/ іл. Ані Гаврилюк. — Вінниця: Теза, 2021. — 192 с.

Детальніше про книжку «Що знаходять в Хрулях» можна прочитати на [сайті](#).

На трьох шукачів пригод чекає особлива мандрівка селами України. Цього разу Сашко, Свят і Ксеня разом із тіткою Оксаною вирушають автостопом, щоб розібратись у таємному посланні з часів Радянського Союзу. Чи знайдуть вони всі відповіді? І чи не заплутаються в повоєнних слідах, декомунізації та вкоріненому в селах радянському минулому?

Третя книжка «хрулівського циклу» розповідає про пригоди Сашка, Святослава і Ксенії в Хорватії. Поїхавши в чужу країну на канікули, друзі встигають загубитись у горах, познайомитися з дідуганом-відлюдником Йосипом, знайти скам'янілі рештки русалки, а головне — довідатися родинну таємницю загадкової Серени.

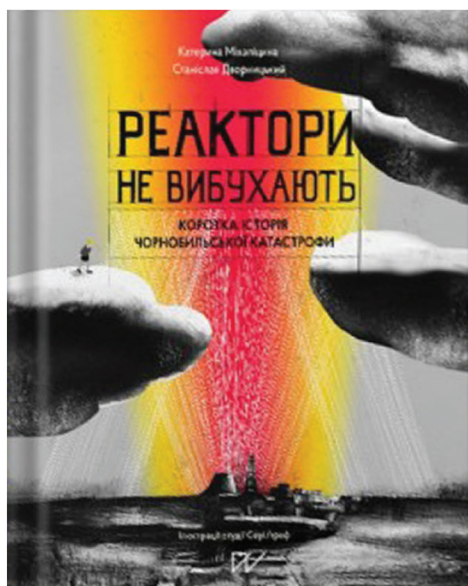
Про що поговорити?

- Складіть перелік правил безпеки, яких варто дотримуватися під час подорожей автостопом.
- Знайдіть інформацію про населені пункти, пов'язані з вашою родиною, які були перейменовані за часів Радянського Союзу.

Коментар психолога

Я б дуже просила дорослих прочитати книжку «Від Хрулів до Зюзюків» незалежно від віку дитини. І мрію, щоби вона увійшла до обов'язкової частини шкільної програми. Ця книжка у формі дитячого детективу проводить нас історією та доступно й коректно, з різних боків допомагає знайти слова, щоби розповісти про Голодомор, про те, чому багато хто засмучуються або злятаєся, говорячи про Радянський Союз, а багато хто за ним сумують. Ця книжка — привід поговорити про історію країни, читати разом із дитиною й зупинятися, розповідаючи про своє дитинство, історію наших сімей.

Рекомендований вік: **14+**

#екологія #технології #Україна #нонфікшн

Катерина Міхаліцина, Станіслав Дворницький

РЕАКТОРИ НЕ ВИБУХАЮТЬ. КОРОТКА ІСТОРІЯ ЧОРНОБІЛЬСЬКОЇ КАТАСТРОФИ

іл. студії seri/graph. —

К.: Портал, 2020. — 104 с.

Чорнобиль — це не просто символ, за яким знають Україну у світі. Чорнобильська катастрофа — це біль і трагедія. Але як вона сталася? Що взагалі відбувалось і до чого призвело? Ця книжка описує тогочасні події, пояснює їхні причини й наслідки для поколінь, які народилися вже після аварії. За qr-кодом містяться психологічний супровід, коментар історика та запитання до тексту.

Як із цим гратися?

- Складіть перелік речей, які ви взяли б, вимушено полишаючи домівку.
- З'ясуйте, які підприємства у вашому місті несуть техногенні ризики. Запропонуйте розв'язання цих проблем.

Про що поговорити?

- Пригадайте, з чим, окрім Чорнобильської катастрофи, асоціюється Україна у світі? Які є перемоги чи досягнення?
- Обговоріть інші приклади вимушеного переселення. Що стало їхньою причиною?
- Поміркуйте, що спонукало людей наражати себе на небезпеку, ліквідовуючи наслідки аварії.

Коментар психолога

Ця книжка має бути в домашній бібліотеці, щоб і ми, дорослі, пам'ятали ті події й самі собі відповідали на запитання «Як таке може статись?», і наші діти мали не загальникові, клішовані, а конкретні знання про аварію. Читаючи книжку, розповідайте про свої спогади, реакції. З цієї теми можна розвинути тему відповідальності: треба говорити правду, щоб страшне не відбувалося, говорити про екологію.

Рекомендований вік: **10-13 років**

#родина #дружба #стосунки_з_батьками
#стосунки_з_ровесниками #дорослішання
#пригоди #фентезі #повість #розлучення
і сварки між батьками #тривога перед новим
#стан дитини «між» батьками #емоції підлітків
#тривога перед поїздкою в табір
#важливість правил #правила безпеки
#страх загубитися

Настя Музиченко

ЗАГУБЛЕНІ В ТАБОРІ

іл. Ганни Осадко. —

К.: Наш Формат, 2020. — 120 с.

Пригодницька повість з елементами фентезі про перший досвід відпочинку в таборі. Саме там головні герої дорослішають, вчаться знаходити спільну мову з друзями і разом вибиратися з халеп. У житті Мії та Матвія багато реальних проблем, як-от розлучення батьків та смерть близької людини. Зрештою, подолавши власні страхи та невпевненість, герої здобувають внутрішню силу і віру в майбутнє.

Як із цим гратися?

- Вигадайте нові правила поведінки в таборі та намалюйте до них позначки.
- Знайдіть у повісті згадки-«пасхалки» про інші літературні твори або персонажів.
- Складіть кричалку для подяки кухарям за смачний обід.

Коментар психолога

Підлітки люблять загадки. Знайшовши відповідь, вони отримують хоч на якийсь час відчуття стабільності та опори, у них розвивається логічне мислення. Їм важливі детективи, й у багатьох є прагнення до ризику. Проживаючи разом із героями пригоди, розгадуючи загадки, ризикуючи, бачачи, як герої справляються зі складними ситуаціями, підлітки отримують досвід, який може стати їм — часто самотнім і тривожним — опорою.

У повісті багато підліткового сленгу, за яким читачі впізнають «своїх» і «своє відображення». Щоправда, у батьків це може спричинити опір. Після або під час читання цієї книжки важливо нагадати дитині, що її безпека — неймовірно важлива для вас, розповісти про свої пригоди.

Рекомендований вік: **12+**

**#містика #кохання #стосунки_з_ровесниками
#школа**

Олександра Орлова

КЛЮЧ ДО ВСІХ ДВЕРЕЙ

іл. Анастасії Рафаєнко. —

Харків: Читаріум, 2021. — 120 с.

На мандрівному ярмарку Віра отримує магічний ключ — він відмикає будь-які двері, але лише в повню. За першої ж нагоди дівчина випробовує ключ у зруйнованому замку і так знайомиться із зачарованим князем Марком. Упродовж року кожної повні вони разом мандрують казковими світами в надії знайти спосіб визволити хлопця з магічного полону. У цих подорожах Віра з Марком спостерігають різні історії кохання.

Про що поговорити?

- Про те, чи є різниця між любов'ю і коханням.
- Як розпізнати любовні почуття в собі і як можна виражати любов.
- Про те, коли варто зупинити романтичні стосунки.
- У казках цієї книжки можна розгадати всесвітньовідомі сюжети. Які з них знайомі читачеві?

Коментар психолога

Ця книжка — привід поговорити про кохання, про те, як могли б закінчуватися відомі всім історії кохання з казок — якби ми відчинили двері казки іншим ключем. А ще ця книжка змушує задуматися про історії свого кохання, розповісти дитині про те, з якого кохання вона з'явилася, і помріяти — а якби я мав ключ від дверей у цю історію й казку, що б там було...

Рекомендований вік: **8-14 років**

#родина #дружба #стосунки #пригоди
#подорожі #природа #емоційний_інтелект
#дорослішання #сім'я #фантазія #емоції
#переїзд #переселенці #країни #брати #сестри
#смерть

Таня Поставна

ЛИСТИ З ПОШТИ НА МАЯКУ

іл. Маші Фої. —

К.: Книголав, 2021. — 120 с.

На маяку посеред океану загубилось шість дитячих листів з різних куточків світу. Щоб адресати змогли їх прочитати, наглядач маяка наважився їх переповісти. У листах діти діляться переживаннями, мріями та міркуваннями про життя, зокрема: про переїзд до іншого міста, страх втратити друзів, стосунки між сестрами і братами, дорослішання і спілкування з бабусями-дідусями. А ще ці історії про диво і магію поруч.

Коментар психолога

Після прочитання цієї книжки хочеться писати листи. Дітям, батькам. Можливо, створити ритуал — відправляти з відпустки листівки додому з марками та поштовими печатками місць, де бували. Можливо, зробити домашню поштову скриньку. У кожній історії-листі є море, океан.

Один із героїв каже: «Де б ми не були — ми в океані життя. Нас поєднує одне Життя. І де б ми не були — ми в житті ВДОМА». Це гарна думка, про яку важливо поговорити з дітьми. Про те, що наш перший будинок — наше тіло, потім — наша квартира, потім — Світ, у якому важливо дбати про всіх, — наприклад, так, як автор листа з М'янми.

Цей самий хлопчик розповідає, що таке медитація — і це може бути приводом розповісти дитині про цю практику. У найпершій історії-листі хлопчик натрапляє на ската. У ската унікальні плями на животі, як у нас — відбитки пальців, і ми можемо поговорити про те, які в нас риси унікальності.

У книжці обережно описується смуток бабусі, яка тужить за чоловіком, за дідусем героя. Нам важливо сказати дитині, що ми іноді сумуємо за тими, кого немає поруч, але нас із ними з'єднують пам'ять та те, чого вони нас навчили.

Коли читатимемо листа дівчинки, яка живе в новій сім'ї, дитині, можливо, буде важливо почути, що іноді тато й мама живуть окремо, що часом зведені брати та сестри (або й рідні) не здаються близькими, але сестринсько-братський зв'язок — невидимий, проте є.

А ще можна обговорити, як героїня одного з листів почала збирати в баночки різний дощ, колекцію. Це допоможе трансформувати страх дощу та грози і створити свою унікальну колекцію.

Рекомендований вік: **12 років**

#стосунки #тілесність #дорослішання #емпатія
#пошук_себе #сексуальність #дівчата
#кохання #впевненість #дружба #булінг

Анна Просветова

13 КЛЮЧІВ ДО РОЗУМІННЯ СЕБЕ, СВОГО ОТОЧЕННЯ ТА СВОЇХ СТОСУНКІВ

іл. Н. Мороз. —

Київ: ІРІО, 2020. — 56 с.

Психологиня допомагає розібратися з надважливими поняттями, як-от: упевненість, особистість, мета, мрія, дружба, стосунки тощо. Книга містить ключики-підказки для підлітків та їхніх батьків, аби порозумілись і вибудувати здорові стосунки з оточенням. І хоч обкладинка містить застереження «тільки для дівчат», видання буде корисним для читачів обох статей, адже всі прагнуть бути коханими, здоровими, успішними й реалізованими.

Про що поговорити?

- Поговоріть про друзів. Згадайте власний досвід дружби та не-дружби.
- За допомогою прикладів, наведених у книжці, запропонуйте дитині зробити самопрезентацію. Станьте її першим глядачем, якщо дитина виявить бажання.
- Насильство буває не тільки фізичне. Знайдіть у книжці приклади різних форм насильства і поговоріть, як можна себе убезпечити.
- Чи є чотирнадцятий ключ, якого потребує саме ваша дитина? Можливо, в неї залишилися питання, відповідей на які не знайшлось у книжці.

Коментар психолога

Цю книжку важливо спочатку переглянути самим батькам. Як мінімум — щоби потім говорити з дитиною однією мовою. Потім книжку можна просто залишити на видному місці, дівчині важливо її читати самій. Вона голосом авторитетного дорослого (батьки, на жаль, можуть бути не авторитетними) прояснить багато важливих тем.

Ви можете звернути увагу на те, які ілюстрації в книжці (там малюнки в стилі аніме і всі дівчата ідеальної статури). Важливо наголосити, що ми всі різні й що наше тіло змінюється протягом усього життя, особливо в 13–19 років.

Буде чудово, якщо ви зможете згадати своє дорослішання, свої сумніви та тривоги і про те, як із ними справлялися. Можна організувати дівчаче-вечір — мама та донька — і зробити це щомісячним ритуалом. Водночас, коли ми спілкуємося з доньками-підлітками, важливо витримати тональність — ми все ж таки не подружки. Ми близькі люди, але в нас статус дорослого. Часто батьки «заграють» із підлітками, щоби здаватися ближчими.

Рекомендований вік: **13-14 років**

#війна #родина #стосунки з батьками
#дорослішання #пошук себе #роман #пригоди
#історія #талант #патріотизм #сім'я
#розлучення #вибір #бути собою #відданість
#гідність #кохання

Тетяна Рубан

НА ПІВНІЧ ВІД КОРДОНУ

іл. Софії Сулій. —

К.: Наш Формат, 2021.—176 с.

Історії трьох підлітків, які перетинаються на тлі реальних подій, близьких і суголосних з українськими. В невеликому грузинському містечку опиняється Ната, яка мріє малювати, але мама бачить у ній гімнастку. Тут вона зустрічає юнака Серго, який змушений сам турбуватися про родину, відколи з'явився новий кордон. А підлітка Лалі будує власні кордони і прагне помститись батькові, переживаючи розлучення батьків.

Про що поговорити?

- З'ясуйте, про які історичні події згадується в романі. Що таке «п'ятиденна війна» в Грузії?
- Розкажіть про свою улюблену справу. Чим ви захоплюєтесь і мрієте займатися?
- Поговоріть з дитиною про право кожного обирати і бути щасливим.

Коментар психолога

Важливе нагадування, що наші жертви дітям не потрібні. Книжка може допомогти нам зрозуміти, як діти переживають розлучення, як почуваються поруч із нашими виборами.

Також важливо проговорити, що таке війна та щирий патріотизм. Про те, що дитина й ми — схожі, але дуже різні. Тож дитині не потрібно займатися чимось, що хочеться матері чи батьку, тільки щоби вони були задоволені та любили її. Що в кожного з нас є свої таланти та мрії — і важливо йти до них. А ми в цьому допоможемо.

У сім'ях, які переживають розлучення, важливо озвучити невимовлені думки дитини: «Можливо, ти злишся, відчуваєш себе самотнім, зрадженим. Проте, будь ласка, завжди знай, що будь-які зміни у світі дорослих не впливають на любов до дитини».

Важливі фрази в книжці: «Правда — це зброя», «Побачення — це не тоді, коли товаришують, а тоді, коли подобаються», «Обставини, які підкидає тобі життя — це не ти, ти — це твоя реакція на ці обставини», «Хліб, як сонце. І в ньому є історія. Хто ти є?».

Рекомендований вік: **10-14 років**
#професії #пошук_себе #профорієнтація
#кулінарія #посібник #ресторан #бізнес
#хобі #мрія

Маша Сердюк
**ЯК ВІДКРИТИ РЕСТОРАН.
 МАГІЧНИЙ ПОСІБНИК
 З РЕСТОРАННОЇ СПРАВИ**

іл. Тетяни Калюжної. —
 К.: Моя книжкова полиця, 2021. — 132 с.

Ресторан — магічне місце, де щодня хтось відчуває щастя. І річ не лише в смачних стравах, хоча їжа — це найпростіший спосіб зробити когось щасливим. Що ж потрібно, щоб відкрити такий магічний ресторан? Цей посібник докладно і послідовно пояснить: для чого ресторану бренд і гасло; де взяти гроші на відкриття; як планувати прибуток і формувати ціну; хто є в команді ресторану і чого не можна робити із серветкою.

Як із цим гратися?

- Приготуйте салат, порахуйте його собівартість, націнку та визначте ціну.
- Вигадайте кумедну і романтичну назви для вашого ресторану.
- Складіть меню для вашого сімейного ресторану.

Про що говорити?

- Розкажіть дітям, чи мріяли ви про власну справу. Чи вдалося це? Чому?

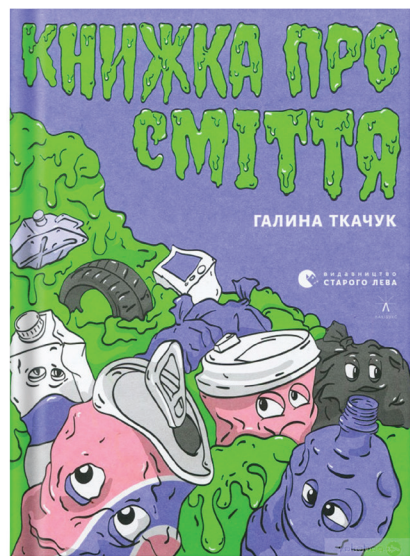

Коментар психолога

Книжки-практикуми дають відчуття опори. Що більше знань — то менше тривоги й більше відчуття, що зі мрійника важливо перетворитися на діяча. Адже мрійники можуть не зробити кроків до своєї мрії.

Ця книжка структурує «бізнес-мислення», стратегічний підхід до різних рішень і в дорослих. А ще є секрет: якщо ми хвилюємося, що в дитини поганий апетит, — їй можна запропонувати книжки про кулінарію чи ресторани. Читаючи книжку разом із дитиною, можна фантазувати про ваш ресторан, разом готувати, розповідати про ваші сімейні улюблені страви, почати складати книгу рецептів вашої родини.

На що важливо звернути увагу: на ролі та посади, які в ресторані можуть обіймати не тільки чоловіки (наприклад, і жінка може бути шеф-кухарем).

Рекомендований вік: **10+**

#екологія #нонфікшн #гумор #наука

#сортування #відповідальність

Галина Ткачук

КНИЖКА ПРО СМІТТЯ

іл. Антона Селешія. —

Львів: Видавництво Старого Лева, 2019. — 132 с.

Пізнавальне видання на екологічну тему. Книжка пояснює, звідки виникає сміття і що з ним далі відбувається, які є загрози від забруднення та як відходи можуть стати ресурсом. У виданні запропоновано завдання, які допоможуть підліткам оцінити власний вплив на довкілля. Також читачі дізнаються чимало цікавих фактів про Тихоокеанську сміттєву пляму, рекордне прибирання, правила свідомого споживання тощо.

Як із цим гратися?

- Проведіть дослід: нехай дитина запише все, що викидає у смітник за день. Що з цього можна було б відправити на переробку?
- Поговоріть про усвідомлене споживання. Від яких речей можна відмовитися? Що можна полагодити?
- Пошукайте, які школи запровадили в себе екологічні ініціативи. Що з цього ваша дитина хотіла б повторити?
- Дізнайтеся, чи є серед речей дитини ті, що виготовлені з вторинної сировини.

Коментар психолога

Читаючи цю книжку, ми можемо торкнутися кількох неочевидних тем. Слово «достатньо» — вміння сказати собі «СТОП! Мені вистачить». Це дуже складне слово для дітей. Але воно формує волю.

Інша тема тривожності сучасних дітей — тема екології, загальної безпеки. Якщо в нас з'являється те, на що ми можемо вплинути, щось практичне, що ми самі можемо зробити, — ми відчуваємо більшу силу та вчимося відповідальності.

Цікаве завдання — запропонувати дитині поспостерігати за своїми відходами протягом дня. Звичка сортувати — не тільки про екологію, а і про критичність та «сортування» думок. Тож ця тема може допомогти дітям бути дбайливішими. І до нас також.

Рекомендований вік: **12+**
#пошук_себе #стосунки_з_батьками
#стосунки_з_ровесниками #школа

Наталія Ясіновська
**УКРАЇНКА
ПО-АМЕРИКАНСЬКИ**

дизайн Олени Мишанської.—
Харків: Ранок, 2019.— 208 с.

12-річна Марія половину свого життя мешкає в Америці. У неї тут дім, школа, захоплення, подруги. Дівчина легко перейняла стиль життя американських підлітків, та не так просто до цього звикнути її мамі. Через це вони часто сваряться, але все ж намагаються зрозуміти одна одну. А ще в Марії бувають видіння: вона бачить події з життя жінок свого роду. Чи допоможуть вони дівчині зрозуміти щось про себе?

Коментар психолога

Вікову категорію цієї книжки варто підвищити. Батькам важливо прочитати її, перш ніж пропонувати дитині. Не тільки через складні теми, а й тому, що вона буде корисною батькам підлітків. Одна з особливостей книжки — головна героїня пише щоденник, записуючи своє бачення, яке виявляється реальною історією її сім'ї. З одного боку, це історія кохання. Але й історія насильства — неухваленості, глузування, нетактовності.

Дорослим важливо прочитати про сприйняття дітьми наших повчань, про стан, коли «тебе ніби всі люблять, але до тебе нікому немає діла». А після прочитання з підлітком можна поговорити про те, які є домовленості; як ми турбуємося й не завжди знаємо, як поводитися з дітьми, що дорослішають; що просимо обов'язково казати нам, якщо буде складно; що ми знаємо, що діти наносять шрами, щоби легше витримати емоційний біль.

І нам так важливо, аби дитина відчувала наші любов і підтримку. Ми можемо поговорити про друзів наших дітей — що важливо, аби кожен мав хоча б одну людину, яка може вислухати і вберегти від страшних кроків. У книжці порушується важлива тема для підліткового віку — зміни в ставленні до їжі, спроби вегетаріанства, веганства. Дитина, відокремлюючись від батьківського «живлення», вибирає те, що може сама проконтролювати, — іноді це їжа.

Також важливий акцент на стосунках старших та молодших дітей у сім'ї — можна з дитиною поміркувати про динаміку взаємин головної героїні із сестрою.

І ще одна важлива тема: головна героїня, живучи в Америці, намагалася зберегти українську мову (як гадаєш, навіщо?). Й у своєму щоденнику, і готуючи доповідь про Україну, вона описувала історію країни через історії сім'ї. Можливо, після цієї книжки вам із дітьми захочеться почати писати щоденник своєї родини. Адже з історій сімей формується історія народу та країни.

Рекомендований вік: **13+**

#родина #дружба #кохання #школа #хвороба
#емоційний_інтелект #сім'я #емоції #тіло
#благодійність #підтримка #дорослішання
#хвороба

Наталя Ясіновська

ЛЮБОВ, ДІДУСЬ І ПОМІДОРІ

Л.: Видавництво Старого Лева, 2021. — 240 с.

У життя восьмикласниці Олесі вриваються дорослі проблеми: онкологія любого дідуса, розлука з мамою, нав'язливий залицяльник і шкільні перипетії з однокласниками. Навіть підтримка подружок не допомагає Олесі почуватися щасливою. Вона шукає рішень самостійно. І знаходить їх у шкільному блозі й спілкуванні з новим учителем літератури. Теплі розмови допомагають усвідомити власне дорослішання й силу.

Як із цим гратися?

- Виконайте челендж, як у книжці: створіть блог (нотатник) і впродовж місяця наповнюйте його тематичним контентом щодня.

Коментар психолога

Мені дуже хотілося б, аби цю книжку прочитали дорослі. Вона може стати несподівано важливою для тих сімей, яким важлива підтримка, — наприклад, у яких хтось хворіє. Та й, мабуть, усім сім'ям, у яких є підлітки.

Дорослішаючи, дитина не читатиме цю книжку разом із батьками, але в ній є багато тем саме для батьків, аби більше зрозуміти доньку чи сина. Теми зовнішності та невпевненості в привабливості, «здорової» їжі та харчування. Підлітковий вік — час переходу на «свою» систему харчування, відмінну від того, що готує мама. У книжці це акуратно описано і словами однієї з героїнь надана формула «здорової їжі» та ставлення до неї.

Ще одна важлива тема — поговорити з дорослою дитиною про те, як нам шкода, що ми не завжди можемо бути поруч, що пропускали ранки в садочку та школі. З важливих причин, та якби могли — завжди милувалися б своїми дітьми. Ми й не уявляємо, наскільки це для них важливо.

У книжці є важливий акцент на тому, що часто нам нема, з ким поговорити про свій біль і про те, що лікує, — підтримку. За допомогою книжки дуже обережно можна торкнутися теми раку та благодійності, страху та надії — тих сімей, які проходять через це випробування. Можливо, книжка стимулюватиме підлітка почати вести блог чи щоденник або, можливо, ми це йому запропонуємо.

Рекомендований вік: **10+**

#гумор #місто #пригоди #історія_України
#подорожі #квест #стосунки_з_батьками
#підлітки #технології #патріотична_література
#сім'я #критичність #війна #пам'ять

Петро Яценко

СОЮЗ РАДЯНСЬКИХ РЕЧЕЙ

іл. Насті Омелич. —

К.: Портал, 2020. — 152 с.

14-річний Матвій разом із батьком їдуть у Львів з Києва, щоб навідати родичів, а заразом отримати подарунок на день народження хлопця — старий автомобіль. Утім, подарунок спершу треба знайти, пройшовши квест від прадіда з оригінальним почуттям гумору. У пошуці Матвій з батьком поринають в історію побуту часів СРСР, крок за кроком дізнаючись більше про історію своєї країни, родини та про самих себе.

Як із цим гратися?

- Відчуйте себе радянськими підлітками: пожуйте жувальну гумку, а тоді вмочіть її в цукор і ще раз пожуйте. Повторіть.

Про що говорити?

- Згадайте історію своєї родини. Чим для неї був радянський період?
- Чому виникає ностальгія за Радянським Союзом? Напишіть три пункти, за якими найбільше ностальгуватимете в майбутньому.

Коментар психолога

Ця книжка буде важливою не тільки для дітей, що дорослішають, не тільки буде провідником в історію. Вона може бути важливою і для тих, хто жили за радянських часів. Малюками діти часто запитують у батьків — розкажи про своє дитинство. Підлітки вже не питають, віддаляючись, батьки їм часто здаються незрозумілими та чужими.

Книжка, у якій описані реальні речі з наших квартир, те, що діти бачили на наших фотографіях, що пам'ятають із наших розповідей, — може зробити й нас ближчими та зрозумілішими. З дитиною 10 років краще читати цю книжку разом. Після 12-ти ви можете знайти у квартирі речі з вашого дитинства та юності, показати їх на світлинах — і якщо вони є в книжці, дати можливість побачити дитині. Можна, читаючи, зупинятися та розповідати історії про своє минуле і свою сім'ю.

ІДЕЇ ДЛЯ ЧИТАННЯ ІЗ ЗАДОВОЛЕННЯМ ДЛЯ РОДИН ІЗ ДІТЬМИ 6–10 РОКІВ

Ганна Остапенко

1. **Не полишаємо традицію читати дитині вголос** тоді, коли вона вчиться або вже й добре читає сама. Це час для родинного літературного смакування та спілкування. Добре, якщо читання відбувається не лише безпосередньо перед сном. Деякі розмови можуть пробуджувати розум, а не присипляти. Особливо це стосується пізнавальної літератури, як-от «У міста є Я!» Ірини Озимок, «Школознавство» Галини Ткачук.
2. **Використовуємо читання як нагороду**, а не як покарання. Наприклад: «Спочатку прочитаєш 10 сторінок, а потім пограєш на компі» — неправильно. «Якщо ми разом приготуємо вечерю, у мене звільниться більше часу, щоб почитати тобі ввечері» — правильно.
3. **Спілкуємося довкола книжок**. Якщо ви читаєте вголос, то робіть зупинки, аби обговорити прочитане. Звертайтеся до особистого досвіду дитини: «А у тебе так бувало? А ти таке колись бачив/-ла? А що б ти зробив/-ла в такій ситуації?». Або можна робити передбачення, що буде далі. Якщо ваша дитина читає книжку самостійно, варто її теж прочитати та обговорити моменти, які вас вразили, здивували, насмішили. Водночас ви не завжди маєте повчати — цінніше широко ділитися враженнями від твору. Саме такого спілкування довкола літератури бракує молодшим школярам: живого, безпосереднього (іншого, повчального, вистачає на уроках). Особливо це стосується книжок, де показано проблемні для соціуму або родини ситуації, наприклад: «Чи легко жити циклопам?» Олександра Шатохіна, «Дарую братика за підписку» Саші Кочубей.
4. **Долучаємо до літературного спілкування родичів та друзів**. Цікавтеся, хто що читає та які враження від прочитаного має, що радить почитати вам або дитині. А можете навіть організувати **книжковий клуб**. Зустрічайтеся раз на місяць із зацікавленими родинами в когось удома, у кафешці чи бібліотеці. Хай кожен охо-

чий влаштує презентацію книжки, яку прочитав протягом місяця. Це може бути не лише розповідь, а й інсценівка, читання в ролях, настільна гра за сюжетом. Можна домовлятися всім родинам прочитати одну й ту саму книжку за місяць, а потім провести вікторину та / або сюжетно-рольову гру. Для цього обирайте твори такого обсягу, щоб вистачило на щоденні читання по 4–5 сторінок протягом 30 днів. Радимо «Лу-ветеринарка» Аліни Штефан, «Майка Паливода обирає професію» Мії Марченко.

5. **Костюмована книжкова вечірка** — класна ідея для святкування дня народження або іншого свята (Новий рік, останній чи перший день літа тощо). Для цього чудово підходять твори, де багато різноманітних персонажів, зокрема «Чубзики» Сергія Лоскота, «Компаньйони та рятувальники» Галини Вдовиченко,
6. Діти молодшого шкільного віку залюбки грають у **сюжетно-рольові ігри** за змістом твору, який ви зараз читаєте. Виділіть місце в кімнаті, де тривалий час буде непорушно розміщено ігровий килимок із будівлями чи ландшафтами, зробленими з конструктора, пластиліну, природних матеріалів, картонних коробочок. Персонажів можна зліпити, зшити з тканини або намалювати та наклеїти на підставки з картону (див. фото таких ігрових просторів, створених дітьми). Дуже надихають до такої гри «Замріяний котик Фаго» Олександри Дорожовець, «Чубзики» Сергія Лоскота.
7. Цікаво завести в домі **стіну цитат**, де дорослі та діти виписують смішні чи мудрі фрази з творів, які читають. Це може бути аркуш А1 з прикріпленням до нього фломастером. Важливо зазначати також назву твору та його автора.

Певна, що ви вигадаете ще чимало власних рецептів літературного дозвілля, якщо завжди додаватимете до читання в родині головний інгредієнт — задоволення. Бажаю вам та вашим дітям багато сторінок насолоди!

ЩО І ДЛЯ ЧОГО ЧИТАТИ: ПОРАДИ ПРО ПІДЛІТКОВІ КНИЖКИ

Діана Мельникова

Як привчити дітей читати? Це питання чи не найчастіше доводиться чути. Справді, у книжки зараз безліч конкурентів, насамперед гаджети та різноманітні інтернет-ресурси.

Один зі способів подружитися з книжками для підлітків — читати про те, що хвилює, цікавить, вражає.

Мій досвід спілкування з підлітками показує: найбільше їх захоплюють неймовірні пригоди. І тут на літературну сцену виходить жанрова література: детективи, фентезі, жахи — історії про таємне, далеке й загадкове, але водночас надзвичайно зрозуміле й близьке. А що, наприклад, може бути близького у світі майбутнього й наукової фантастики? Те саме, що й у книжках про минуле: герої. Такі самі, як сучасні підлітки, зі схожими проблемами, конфліктами, переживаннями, почуттями. Книжка, як чарівне дзеркало, відповідає пошукам дитини, «віддзеркалює» її, дає те, чого потребує особистість. І така книжка існує для кожного.

Головний герой повісті Анастасії Лавренішиної «Віктор_Робот. Щоденник збирача планет» Марко Гут, на перший погляд, — незвичайний підліток. Авжеж, п'ятикласник-геній, який замахнувся створити власну штучну планетну систему! Та в його часи це завдання звичайної учнівської олімпіади. А ще — розлучитися зі своєю коханою дівчиною, яка має переїхати на іншу планету (ну це як нині в інше місто), Марко не готовий, як будь-який сучасний підліток! Відчуваєте неповторний смак першого кохання?

Закоханість — одна з найцікавіших тем для підлітків. Це пізнання нового, невідомого; це досвід, якого ще не було, і навчання підлітків важко зробити висновки. Чужий досвід, історія таких, як ти, однолітків будуть надзвичайно доречні. Герої книжок зі своїми радощами й болями допомагають уникнути помилок, поміркувати, що саме рухатиме тебе вперед,

підтримає, надаватиме сил, а що принесе лише сумні наслідки.

Це час, коли діти усвідомлюють смерть, її існування, загрозу смерті близьких людей, міркують про сутність свого «я», про власне життя, про те, що жодне життя не вічне, що звичний світ може виявитися таким крихким. Ці аспекти підлітки можуть, так би мовити, «пережити» разом з героями історій Тетяни Рубан «На північ від кордону» та Наталії Ясіновської «Любов, дідусь і помідори».

У сучасному українському літературному просторі з'являється багато книжок, які розвивають у підлітках допитливість, цікавість до світу, його історії, нових явищ, до речей, про які раніше юні особистості не замислювалися, на які не звертали уваги. Пізнати світ, його маленькі таємниці допоможуть «Союз радянських речей» Петра Яценка, «Реактори не вибухають. Коротка історія Чорнобильської катастрофи» Катерини Міхаліциної та Станіслава Дворницького, «Як ми обманюємось» Марини Кафтан, «Спільна мова. Як народжуються і живуть слова» Анастасії Левкової чи «Подруга з темної матерії» Кирила Безкоровайного.

Хочете, аби ваші підлітки росли екосвідомими? Вони самі хочуть допомагати нашій планеті, але не знають, із чого почати? «Книжка про сміття» Галини Ткачук стане хорошим стартом для цього. Тут не тільки показано вичерпну картину екологічної ситуації сьогодення, але й в інтерактивній формі йдеться про способи боротьби з негативними наслідками цього.

Сьогодні вітчизняна література справді має цікаві твори для підлітків. Головне — серед усього розмаїття обрати своє, те, що хвилює зараз. Книжки, які відгукнуться, доведуть: читання — неабияке задоволення, і його не варто уникати;)